

JEDANAESTI KORPUS U POZADINI NEPRIJATELJEVOG FRONTA

U susret našem frontu

i

Povoljan razvoj situacije na savezničkim frontovima — oslobađanje Beograda i gotovo čitave Srbije, kao i izbijanje fronta u Italiji na sjeverne obale Jadrana, stvorili su krajem 1944. godine novi okvir za strategijsku orijentaciju 11. korpusa. Pitanja sadejstva i saradnje s frontom u Italiji bila su bliže određena razgovorima i sporazumima vrhovnog komandanta NOVJ, maršala Josipa Broza Tita, s najvišim savezničkim političkim i vojnim rukovodiocima, pa je povećana materijalna pomoć .snagama NOVJ u regijama koje su bile povezane s jadranskom obalom. ,

Udar na saobraćajnice kroz Gorski kotar, Istru i Liku, izvođen glavninom snaga Korpusa u septembru i oktobru, bio je u novembru prepušten manjim snagama, partizanskim odredima i dijelovima 43. istarske divizije, koja je, radi sređivanja i odmora, bila premještena u Gorski kotar. Glavnina snaga 11. korpusa mogla je tada da bude upotrebljena za sadejstvo s našim frontom u sjevernoj Dalmaciji i za napade na neprijateljeva obezbjeđanja unske komunikacije na odsjeku D. Lapac — Srb — Zrmanja, koju su čuvah dijelovi njemačke 373. legionarske divizije.

Pred kraj oktobra 8. (dalmatinski) korpus NOVJ prešao je u odlučnu ofanzivu radi potpunog i konačnog izbacivanja neprijatelja iz Dalmacije. Da bi se olakšalo izvršenje tog plana, Glavni štab Hrvatske naredio je 24.

oktobra Stabu 11. korpusa da 13. diviziju prebaci **iz** Gorskog kotara u Liku, te da s njom i 35. divizijom pojača pritisak na komunikacije Bihać — Zrmanja — Knin i Gospić — Gračac — Knin, kako bi se što više izolirale snage njemačkog 15. brdskog armijskog korpusa na sektoru Knina,

Pripreme **iza** pokret Štaba 11. korpusa i 13. divizije tekle su dosta sporo, pa je Glavni štab Hrvatske intervenirao 31. oktobra da se pokret što prije izvrši.¹ Pošto je Grupu partizanskih odreda i artiljerijski divizion predao tek prispjelom Stabu 43. divizije, Stab 13. divizije naredio je svojim brigadama da se prikupe u rejonu Ravne Gore. Odatle su Stab 11. korpusa sa svojim prištapskim dijelovima i brigade 13. divizije krenuli 4. novembra preko Jasenka za Drežnicu.

U Drežnici su 1. i 3. brigada 13. divizije dobile zadatak da izvide čitav pojas od vrha Kapele do Brinja, te u dubini do Plašćanske doline i Ličke Jesenice. Stab 13. divizije izdao je zapovjest za marš od Drežnice do Plaškog, Ličke Jesenice i Saborskog. Pokret je počeo 5. novembra predvečer, kako bi se koristio mrak za prelaz preko ceste Ogulin — Brinje. Druga brigada zaposjela je položaje kraj Jezerana i Križpolja sa zadatkom da osigura desni bok glavnini kolone, a 3. brigada je osiguravala lijevi bok zaposjedanjem položaja iznad Modruša. Prva brigada bila je raspoređena u zaštitnicu i prethodnicu.

Sjutradan je izviđanjem utvrđeno prisustvo jačih snaga 392. divizije u Ličkoj Jesenici i u Saborskom, čime se situacija, donekle, izmjenila. Zato je Stab 13. divizije izdao novu zapovjest kojom, ponešto, izmjenjuje plan pokreta 13. divizije. Poslijepodne je 2. brigada krenula na put pravcem Zrnići — Alilovica — Modruš — Sabljaki, gdje je posjela položaje, osiguravajući pokret glavnine divizije i Štaba 11. korpusa s lijevog boka (prema prvoj zapovjesti to je bio zadatak 3. brigade). Za njom je krenula 1. brigada koja je marširala kao zasebna kolona, a ujedno je igrala ulogu desne pobočnice (pret-

³³ Zbornik, tom V, knj. 34, dok. tor. 118.

hodni zadatak 2. brigade). Njen pravac kretanja bio je Drežndca — Lipice — Blato. Stab 3. brigade sa dva bataljona, kao prethodnica glavne kolone, izbio je iz rejona Korita na vrh Kapele, gdje je s obje strane prijelaza ceste postavio osiguranja. Nakon prijelaza d posljednjih dijelova glavnine, te su snage prestigle cijelu kolonu i prije svih izbile u Plašća'nsku dolinu, gdje su imale zadatak da osiguraju pristizanje i smještaj svih jedinica. Preostali dio 3. brigade (dva bataljona) formirao je zaštitnicu. Nakon prijelaza glavne prepreke (cesta Ogulin — Brinje) iznad Kunić Sela, uslijedio je za sve jedinice duži odmor. Duboki snijeg i hladnoća iscrpili su borce, pa je zbog toga odlučeno da se jedinice spuste dolinu, rasporede po selima i do drugog dana odmaraju.²

Za dalji pokret izdata je 7. novembra nova zapovjest. Prema njoj je 1. brigada krenula iz rejona Blata u pravcu Močila — Rakovica — Plitvice i kod Prijeboja i Homoljca još istog dana smjenila na položajima 1. brigadu 35. divizije, sa zadatkom da zatvori pravac od Bihaća. Ostale snage došle su do rejona Rakovica gdje su čekale daljnja naređenja.³

Očekujući dolazak 13. divizije u Liku i povratak 2. i 3. brigade iz Hrvatskog primorja, 1. brigada 35. divizije pristupila je već krajem oktobra i prvih dana novembra izvršavanju direktive Glavnog štaba Hrvatske. Ona je 29. oktobra uputila dva bataljona preko Frkašića na Kamensko sa zadatkom da izvrše prepad na neko od uporišta između Bihaća i Donjeg Lapca. Ta dva bataljona, s 1. bataljonom Ličkog NOP odreda, izvršila su 3. novembra napad na Čapaćušu, na kojoj je bio utvrđen jedan vod Nijemaca 383. puka 373. divizije i vod domobrana 10. domobranske pukovnije. Prepad je potpuno uspio i posada je brzo razbijena. Ubijeno je 35, a zarobljeno 17 neprijateljevih vojnika. Zaplijenjena su 4 puškomitraljeza, bacač mina, 25 pušaka i drugi ma-

• AVII, k. 913, br. reg. 21 i 22/1.

» Milanović, Marš 13. divizije u Liku, Vojno delo br. 4/1967.

terijal.⁴ Odmah poslije te akcije bataljoni 1. brigade vratili su se preko Plješevice u Korenicu.

Da bi se još prije dolaska 13. divizije ispoljio pritisak na komunikacije Gračac — Gospić i Gračac — Otrić — Lapac — Bihać i spriječavalo nesmetano izvlačenje neprijateljevih snaga iz Knina, Stab 11. korpusa naredio je početkom novembra Stabu 35. divizije da se prebaci na sektor Lovinac, Bruvno, Mazin i pripremi za dejstvo na tim komunikacijama.

Druga i 3. brigada 35. divizije prebačene su 6. novembra iz Mogorića i Mekinjara na prostor južno od Udbine, gdje su ise pripremale za napad na neprijatelja u Lovincu i Sv. Roku. Prva brigada 35. divizije krenula je 8. novembra preko Udbine u Mazin radi pripreme akcija na cesti Donji Lapac — Srb. Glavnina 13. divizije (2. i 3. brigada) ostala je do 12. novembra na sektoru Plitvičkih jezera radi odmora.

Poslije oslobođenja srednje Dalmacije, početkom novembra, jedinice 8. korpusa produžile su gonjenje neprijatelja iz rejonu Drniša ka Kninu i pripremale se za uništenje neprijateljevih snaga u sjevernoj Dalmaciji. U to vrijeme u Kninu i okolini bili su dijelovi njemačkog 15. brdskog armijskog korpusa (oko 14.000 vojnika), ostaci 6. i 7. ustaškog i 3. domobranskog zdruga (oko 1.500 vojnika) i jedinice četničkog Dinarskog korpusa (oko 4.500 četnika). Komunikacije Bihać — Donji Lapac — Otrić — Knin i Otrić — Gračac, obezbjeđivali su dijelovi 373. legionarske divizije, ojačani 1. i 2. četničkom brigadom. U Lovincu i Sv. Roku bila je 35. ustaška bojna.

Neprijateljeva grupacija na sektoru Knina i u južnom dijelu Like, snabdjevana je tehnikom, opremom i artiklima za ishranu, skoro isključivo unskom komunikacijom. Dio artikala za dshranu neprijatelj je pribavljao pljačkom s terena. Zbog dejstva savezničke avijacije, snabdjevačke auto-kolone kretale su se sve češće noću, s obeztojenjima postavljenim na same kamione. Transportne kolone bile su, obično, sastavljene od 10 do 15

³³ Zbornik, tom V, knj. 34, dok. tor. 118.

kamiona, a za njihovu zaštitu 373. divizija formirala je posebne jedinice.⁵

Druga i 3. brigada 35. divizije su 8. novembra, krenule u napad na 35. ustašku bojnu, koja je bila raspoređena po zasebna Lovinca i Svetog Roka i ojačana lokalnom ustaškom milicijom, koja je pripadala tzv. Udbinskoj ustaškoj bojni. Druga brigada zbog snijega i nabujalih potoka nije na vrijeme presjekla pravce povlačenja neprijatelju preko Svetog Roka u Velebit, pa su ustaške jedinice uspjele da se, uz gubitke, povuku u Velebit. Gonjenje ustaša i čišćenje tog terena nije produženo, jer je Zapovjedništvo 4. ustaškog zdruga već poshje podne interveniralo iz Gospića, preko Metka i Rađuća, sa dva bataljona. Ustaše su u toj borbi imale 30 poginulih i 35 ranjenih, a u naše ruke pao je plijen od 2 puškomitraljeza, 50 pušaka i dosta druge opreme. Poslije te borbe obje brigade povukle su se u sela oko Bruvna i uputile izviđačke organe prema cesti Donji Lapac — Srb.⁶

Stab 35. divizije ostavio je svojim brigadama samo dva dana (9. i 10. novembar) da se srede, nahrane i odmore na novoj koncentracijskoj prostoriji oko Bruvna. Već 11. novembra štabovima brigada, sakupljenim na konferenciji u Klapavici, izdata je usmena zapovjest da već u toku nastupajuće noći povedu jedinice u napad na neprijateljeve posade u Dobrom Selu, Doljanima i Brotnji, ina cesti Donji Lapac — Srb, koje su pripadale 383. puku 373. legionarske divizije, ojačane četničkim, ustaškim i domobranskim jedinicama.⁷ Te neprijateljeve snage obezbjeđivale su od Gornjeg Lapca do Suvaje cestu Bihać — Zrmanja — Knin, kojim se neprijatelj intenzivno koristio zbog kritične situacije glavnine njemačkog 15. brdskog korpusa u širem rejonu Knina.

Prva brigada, koja je bila u Mazinu, dobila je zadatak da e tri bataljona napadne i uništi neprijatelja u Dobrom Selu, a s jednim bataljonom da se obezbjedi

⁵ Franz Schraml, »Kriegsschauplatz Kroatien, die deutsch — kroatischen Legionsdivisionen«, Neckargemünd 1962.

⁶ Zbornik, tom V, knj. 35, dok. br. 97 i 119.

⁷ AVII, k. 1234, br. reg. 4—1/6.

od intervencije iz Donjeg Lapca. Brigada je od mjesta koncentracije do položaja oko Dobrog Sela imala da pređe oko 10 km, pa su se bataljoni mogli do pola noći odmarati, da bi, zatim, prešli planinsku kosu Lumbar-denik i u 5 sati bili na polaznim položajima za napad.⁸

Druga brigada bila je u Bruvnu i Plečašima. Njen zadatak bio je da likvidira neprijateljevu posadu u Brotnji, da se obezbijedi prema Suvaji, a uporište na Gradini (k. 559) da u prvi mah samo neutralizira pritiskom s juga. Brigada je od Plečaša do Brotnje trebalo da pređe u toku noći oko 18 km i da se do 5 sati rasporedi za dještvo oko neprijateljevih položaja.

Treća brigada bila je u Gubavčevom polju, a dobila je zadatak da napadne Doljane. Do cilja napada 3. brigada morala je da premaršuje oko 20 km preko teškog terena, pa je na marš morala krenuti čim je naređenje za akciju primljeno, da bi stigla k Doljanima do vremena određenog za početak napada.⁹

Sve tri brigade stigle su na polazne položaje za napad prije svanuća, ali ni jedna nije uspjela da iznenadi neprijatelja. Snijeg, mjesecina i otkrivenost zemljišta omogućili su neprijatelju osmatranje, a isturene četničke izvidnice na vrijeme su dale znak za uzbunu. Prva je u napad prešla 1. brigada, ali u prvom naletu nije uspjela da zauzme ni jedan utvrđeni položaj. Bataljoni su se zatim mjestimično malo povukli i pripremili za novi dnevni napad. Pomoć napadnutoj posadi brzo je upućena kamionima iz Donjeg Lapca, ali je 4. bataljon uspio da zadrži njemačko-četničku kolonu pred položajima obezbjeđenja. Bataljoni su se do 9 sati pripremili za novi napad, ali je Stab 1. brigade ocjenio da su izgledi za uspjeh mali, a opasnost od gubitaka velika, pa je u 9.30 sati naredio povlačenje po dijelovima i pod zaštitom vatre na polazne položaje, a zatim, po odobrenju Štaba 35. divizije, povratak u bazu. Gubici 1. brigade nisu bili mali. Među 5 poginulih, bila su i dva oficira, a među 13 ranjenih dva politička komesara četa i 4 podoficira.

³³ Zbornik, tom V, knj. 37, dok. br. 128.

³⁴ Zbornik, tom V, knj. 37, dok. br. 68 i 121.

Bataljoni 2. brigade uspjeli su da pod zaštitom magle priđu do samih prepreka pred neprijateljevim položajima oko Brotnje, ali su tu dočekani organiziranom i jakom vatrom. Veći proboj nije postignut ni na jednom pravcu napada. Kada se, uskoro, magla digla, istaknuti dijelovi našli su se pod udarom bliske vatre iz utvrđenja. Pored toga, 3. bataljon dobio je vatru s leđa, s k. 529 (iznad Une), otkuda je nije očekivao, pa je bio ranjen i komandant bataljona Vlado Zrnić. Štab 1. brigade je tada došao do zaključka da se dalji napadi i gubici ne bi isplatili, pa je naredio povlačenje, uz organizirani prihvat. Izvlačenje ranjenika bilo je vrlo teško i skopčano s novim guoicima, ali su, ipak, svi ranjenici izvučeni zahvaljujući velikoj požrtvovanosti svih boraca, a naročito starješina i bolničara. Gubici su bili teži nego Prve brigade: 8 poginulih i 18 ranjenih. Među ranjenima bila su 3 oficira i 3 podoficira.

I 3. brigada naišla je na utvrđenog neprijatelja, spremnog za obranu, a u napad je prešla pod još nepovoljnijim uvjetima nego prve dvije brigade, jer je napad počela kada je već svanulo. Neorijatelj se bio pritajio, pustio jedinice da priđu na blisko odstojanje i tek onda otvorio vatru. Jedinice 3. brigade imale su u naoružanju većinom talijanske mitraljeze i puškomitraljeze, kojima se zbog niske temperature podmaz u zejtinjačama bio smrzao, pa su u odsudnom času zatajili. Neprijatelj je imao u naoružanju dosta minobacača i tromblona. pa su gubitke trpjeh i dijelova jedinica u zaklonima. Štab 3. brigade naredio je prekid napada u 10 sati, ali je borba produžena do 11 sati, jer je bilo nužno svim vatrenim sredstvima pomoći izvlačenju 2. bataljona, koji je iz Donje Varoši morao preko brisanog prostora da se povlači ka k. 641. Zbog svih tih nepovoljnih okolnosti, 3. brigada pretrpjela je prilično teške gubitke: 13 poginulih i 22 ranjena. Među poginulim bio je jedan oficir i 7 podoficira, a među ranjenicima 4 oficira i 8 podoficira.

Sve tri brigade pokazale su u ovom napadu odlučnost, borbenost i spremnost na žrtve, ali uspjeh ipak, nije bio postignut iz više razloga. Prema neprijateljevom

izvještaju, napadnute jedinice imale su 7 poginulih i 13 ranjenih, ne računajući gubitke jedinica koje su vodile borbu s našim obezbjeđenjima.¹⁰ Proboj neprijateljeve obrane nije ostvaren ni na jednom mjestu. Osnovni uzroci neuspjeha bili su: početkom napada previše se žurilo; jedinice su poslije napornog noćnog marša kroz snijeg, morale iz hoda, bez ikakve vatrene pripreme, prelaziti u napad na utvrđenog i spremnog protivnika; podaci o neprijatelju bili su sasvim nedovoljni; podbacila je obavještajna služba; ni o postojanju žičanih prepreka jedinice nisu znale dok nisu naišle na njih, a ni podaci o rasporedu neprijatelja nisu bili potpuni. Sve to, a i nepovoljne vremenske prilike, znatno je utjecao na ishod borbe i broj gubitaka (ukupno 26 poginulih i 53 ranjena).

Oslobođenje Lovinca i Svetog Roka

Kada su 13. divizija i Stab 11. korpusa stigli u Liku, Glavni štab Hrvatske naredio je, 9. novembra da se njihove jedinice, poslije napornog marša, nekoliko dana odmaraju, a Stab 11. korpusa je proučavao situaciju u Lici i pripremao plan akcija za naredni period, imajući pri tome u vidu da težište dještva treba da bude na pravcu koji nudi najpovoljnije uvjete za uspostavljanje slobodnog saobraćaja između Like i sjeverne Dalmacije.

Trinaesta divizija dobila je već 10. novembra naređenje Štaba 11. korpusa da se prebaci u širi rejon Mazin — Bruvno — Derengaj — Plečaši. Istog dana ujutro krenula je iz Rakovice i do mraka stigla u Koreničko polje, gdje se razmjestila na odmor. Na Plitvičkim jezerima glavnina 13. divizije sukobila se s ustašama i legionarima (jačine oko jednog bataljona). U borbi koja je trajala 5 sati 3. brigada odbacila je neprijatelja prema Bihaću. Noću 10/11. novembra Stab 11. korpusa NOVJ naredio je da 13. divizija rano ujutro 11. novembra kre-

³³ Zbornik, tom V, knj. 34, dok. tor. 118.

ne u novi rejon: Komić—Poljice—Klapavica—Paklarić. U tom rejonu ostala je do 15. novembra kada je napala na Lovinac i Sveti Rok.

Štab 11. korpusa izvjestio je 14. novembra Glavni štab Hrvatske o namjeri da upotrebi od 15. novembra 13. diviziju i jednu brigadu 35. divizije za čišćenje prostora Lovinac, Ričioe, Sveti Rok, te da na taj način uspostavi kontrolu nad cestom Udbina — Lovinac — Sveti Rok — Obrovac i presječe vezu Gospića s Gračacom. Pošto su početkom novembra Zadar i Obrovac bili konačno oslobođeni, cestom Obrovac — Lovinac moglo je da se vrši snabdijevanje jedinica 11. korpusa. Glavni štab Hrvatske složio se s tim planom i zatražio od Štaba 8. korpusa da pomogne uređenje baze za snabdijevanje 11. i 4. korpusa u Obrovcu. Mornarica NOVJ je polovicom novembra, iskrcavanjem pomorske pješadije na otok Pag, omogućila redovnu pomorsku vezu između Visa i Obrovca.¹¹

Štab 13. divizije, pod čiju je komandu bila stavljena i 3. brigada 35. divizije, izdao je 13. novembra zapovjest za napad na ustaše u Lovincu, Svetom Roku i Ričicama. U tim selima nalazila se 35. ustaška bojna (oko 600 ustaša) i Oko 100 naoružanih seljaka, tzv. ustaška milicija iz tih i okolnih sela. Ustaše su svoje snage ravnomjerno rasporedile: po jedna satnija u svakom selu — Lovinac, Sveti Rok i Ričice, jer ih je sve smatrala jednako važnim. Oblik njihova rasporeda bio je nalik istostraničnom trouglu, čija je svaka stranica bila dugačka 5 km. Vanjska osiguranja bila su izvan tog trougla na uzvišenjima udaljenim od glavnine kilometar do dva. Zapovjedništvo Bojne bilo je u centru trougla kraj raskrsnice putova Gospić, Gračac, Lovinac. Bliži neprijateljevi garnizoni bili su u Gračacu (oko 1.400 vojnika) i u Bilaju (u sklopu snaga garnizona u Gospiću — oko 400 vojnika).

Zapovješću Štab 13. divizije dao je ove zadatke potčinjenim jedinicama:

¹¹ Zbornik, tom V, knj. 35, dok. br. 97 i Oslobođilački rat naroda Jugoslavije, 2, str. 487.

Druga brigada 13. divizije da noću 14/15. novembra, prije početka napada, odmaršuje iz Ploče u Raduč, a zatim nastupajući podnožjem Velebita izbije na Špijalicu, južno od Svetog Roka, tako da neprijateljeve snage odsječe od Velebita i napadne ih narednog jutra s tog pravca;

Treća brigada 13. divizije da sa dva bataljona, nastupajući od Kika, najprije očisti Miletića-Gaj, a zatim zauzme željezničku stanicu Lovinac i brdo Cvitušu (k. 665). Jedan bataljon imala je postaviti na položaje u Drenovcu, radi osiguranja od intervencije iz Gospića, a jedan bataljon dati u divizijsku rezervu (u Parčićima), i

Treća brigada 35. divizije imala je da dva bataljona postavi kod Stikadskog Klanca radi obezbjeđenja od intervencije iz Gračaca i spriječavanja povlačenja napadnutih ustaških jedinica u Gračac. Sa druga dva bataljona trebalo je da napadne ustaše u Lovincu i na brdu Volarici (k. 770), te da ih nabaci na 2. i 3. brigadu 13. divizije.

Uoči 14/15. novembra vladalo je nevrijeme, duvao je hladan olujni vjetar s kišom i gradom, zbog čega je 2. brigada zakasnila s pokretom, a kada je 15. novembra izjutra stigla u Raduč, nije uspjela da prede nabujale planinske potoke, pa se prije podne vratila u Ploču. Treća brigada 13. divizije stigla je do podne s jednim bataljonom u Miletića-Gaj, odakle se neprijatelj bez većeg otpora povukao u Sveti Rok, a jedan se bataljon zadržao u Pereginu Polju, vršeći slab pritisak prema Cvituši. Pošto su osmotrili povlačenje 2. brigade iz Raduča, bataljon 3. brigade iz Miletića-Gaja, kao i onaj s osiguranja u Drenovcu, povukli su se i sami bez naređenja u Kik.

Treća brigada 35. divizije uspjela je da već izjutra ovlada Lovincem, Volaricom i Cvitušom. Na Cvituši je, zbog slabe veze sa Štabom 13. divizije trpjela vatru od artiljerijskog divizionu 13. divizije (koji je imao zadatak da podrži napad 3. brigade 13. divizije na to brdo), pa se privremeno morala s njega povući. U napadu koji je produžila prije podne, 3. brigada 35. divizije zauzela

je Razvalu (k. 640), željezničku stanicu Lovinac i raskrsnicu cesta južno od željezničke stanice. Bataljoni kod Stikadskog Klanca odbili su tog dana pokušaj neprijatelja da se iz Gračaca probije u Ričice.

Stab 13. divizije koji se nalazio u Parčićima odlučio je da, koristeći se uspjehom 3. brigade 35. divizije, narednog dana (16. novembra), ponovno pošalje svoje dvije brigade u napad na Sveti Rok, pa je, u tom smislu, izdao novu zapovjest. U rasporedu snaga izvršene su neke promjene. Treća brigada 13. divizije trebalo je da sa tri bataljona preuzme položaje kod željezničke stanice Lovinac od 3. brigade 35. divizije, te da s tih položaja i iz Miletića-Gaja nastupa na Sveti Rok, a jedan bataljon da opet postavi u Drenovcu na osiguranje. Smješteni bataljoni 35. divizije ostali bi u Lovincu kao divizijska rezerva. Drugoj brigadi naređeno je da narednog dana u 6 sati bude spremna za pokret sa dva bataljona u Parčićima, a sa dva bataljona u Lovincu. Tamo su oni dobili usmeno naređenje da nastupaju preko Ličkog Cerja ka Poljani.¹²

Napad se 16. novembra odvijao uspješnije nego prethodnog dana. Druga brigada uspjela je da se bez većeg otpora probije preko Ličkog Cerja i Cerjanske Poljane do Kose (k. 744), gdje je razbila jednu neprijateljevu četvu koja je pokušavala da se s bataljonskom komorom i nešto stoke povuče iz Svetog Roka u Poljanu i Doline. Za to vrijeme 3. brigada 13. divizije napadala je Sveti Rok sa sjevera, pa su se dijelovi 35. ustaške bojne, uplašeni prodorom 2. brigade prema Poljani, bez većeg otpora povukli u Velebit, cestom prema Malom Halanu. Na taj način jedinice 13. divizije potpuno su ovladale Svetim Rokom i izvršile prvi dio postavljenog zadatka. Ostalo je, da se taj uspjeh obezbjedi od povratka dijelova 35. ustaške bojne iz Velebita i od intervencije neprijateljevih snaga iz Gračaca i Gospića. U borbama 15. i 16. novembra neprijateljevi gubici bili su oko 50 izbačenih iz stroja, a zarobljeno je i dosta oružja i opreme: 2 mitraljeza, 4 puškomitraljeza, 17 pušaka i više hiljada metaka. Brigade 13. divizije imale su jed-

³³ Zbornik, tom V, knj. 34, dok. tor. 118.

nog poginulog i ,3 ranjena borca .u borbi, ali su se 2 borca utopila pri pokušaju prijelaza nabujalih potoka, a 4 su promrzla. Treća brigada ,35. divizije imala je jednog poginulog i 2 ranjena borca.

Radi čvrstog držanja Svetog Roka, izvršen je novi raspored snaga: 3- brigada ,13. divizije upućena je u Medak, da bi spriječila pokušaj 4. ustaškog zdruga iz Gospića da ponovno ovlada Lovincem i Svetim Rokom; 2. brigadi naređeno je da 17. novembra očisti od ustaša Poljanu, Doline i padine Velebita oko ceste do Malog Halana, što je ona bez većih sukoba u toku dana i učinila; 3. brigada 35. divizije postavljena je na obezbjeđenje prema Gračacu, u rejonu Stikade.¹³ (

Put 7a Obrovac bio je otvoren. Ostaci 35. ustaške bojne još su se neko vrijeme zadržavali u južnom dijelu Velebita radi ugrožavanja našeg saobraćaja na liniji Obrovac — Lovinac, miniranja i rušenja ceste, ah u tome nisu imali uspjeha. Iz Gospića je 4. ustaški zdrug pokušao da 18. novembra prodre s jednim bataljonom preko Metka ka Lovincu, ali je 3. brigada ,13. divizije uspjela da ga zadrži u Metku, a zatim odbije nazad prema Ribniku. Iz Gračaca je 19. novembra jedan neprijateljev bataljon izvršio ispad prema Ričicama. Njega je sačekao 4. bataljon 3. brigade, i poslije dvosatne borbe natjerao na povlačenje u Gračac.

U Stabu 11. korpusa razmatralo se tada i o jednom brzom koncentriranom napadu na Gospić, ali se Glavni štab Hrvatske nije s tim složio, jer je smatrao da bi korisnije bilo što prije likvidirati neprijateljev garnizon u Gračacu.¹⁴ Za tu akciju zatraženo je od 8. korpusa sadjeystvo 19. divizije, ah pošto je ona bila angažirana u presjecanju ceste Knin •— Zrmanja u toku kninske operacije, njeno upućivanje u Liku nije tada dolazilo u obzir. Napad na Gračac morao je zato biti odgođen do oslobođenja Knina, a Stabu 11. korpusa naređeno je da čvrsto drži cestu Obrovac — Lovinac i spriječava pokušaje uspostave veze između Gospića i Gračaca, a

¹³ Oslobođilački rat naroda Jugoslavije, 2, str. 487.

¹⁴ Zbornik, tom V, knj. 35, dok. br. 97.

dijelom snaga 35. divizije da djeluje protiv neprijateljevog saobraćaja na cesti Donji Lapac — Zrmanja.

Prva brigada 35. divizije upućena je 17. novembra u noćnu zasjedu između Dobrog Sela i Doljana. Na zasjedu je naišla auto-kolona od oko 30 vozila. Poslije kratice borbe 15 neprijateljevih kamiona s materijalom, našlo se u plamenu, a još nekoliko ih je oštećeno. Obezbjedenje kolone većim dijelom je uništeno, a njihovo oružje zaplijenjeno.¹⁵ Druga brigada 35. divizije bila je 18. novembra upućena da postavi zasjedu između Suvaje i Brotnja, ali je na prilazu cesti kod Donjeg Zaklopca bila iznenađena i napadnuta od neprijatelja, pa se morala povući u polaznu bazu Plečaše (istočno od Bruvna).

Pritisak jedinica 11. korpusa na unsku komunikaciju, prekid veze između Gospića i Gračaca, kao i otvaranje puta za snabdijevanje 11. i 4. korpusa preko Obrovca i Lovinca, sve su to bile činjenice s kojima se Stab njemačkog 15. korpusa nije lako mirio. Snabdijevanje, pojačavanje i eventualno, povlačenje neprijateljeve grupacije u utvrđenom rejonu Knina (oko 14.000 Nijemaca, četnika i ustaša) bili su znatno otežani djelom jedinica 11. korpusa u južnoj Lici. Zato je Stab njemačkog 15. korpusa odlučio da se oslobodi tog pritiska na taj način što bi brzim koncentričnim napadom dijelova 373. legionarske divizije, s linije Donji Lapac — Srb — Otarić — Gračac, u pravcu Bruvna, kao i napadom 4. ustaškog združenja pravcem Gospić — Gračac i Medak — Ploča, — Udbina, razbio dijelove 35. i 13. divizije i odbacio ih na sjever od linije Donji Lapac — Udbina — Medak.¹⁶

Iz Gračaca je neprijatelj 23. novembra krenuo s jednom kolonom prema Lovincu, tj. prema položajima 3. brigade 35. divizije, a sa drugom prema Bruvnu, gdje je bila raspoređena 2. brigada 35. divizije. Iz Donjeg Lapca jedan legionarski bataljon pokušao je da se probije u Mazin, gdje su bili dijelovi 1. brigade 35. divizije, a iz Gospića su dvije ustaške bojne pokušavale da se probiju u Medak, koji su branile 2. i 3. brigade 13.

³³ Zbornik, tom V, knj. 37, dok. br. 128.

³⁴ Zbornik, tom V, knj. 37, dok. br. 68 i 121.

divizije. Samo na pravcu Gračac — Bruvno neprijatelj je jednim i po bataljonom i jednim tenkovskim vodom uspio da se dublje probije i zauzme širi rejon Bruvna. pruga brigada 35. divizije uspješno je, od 24. do 27. novembra, spriječavala pokušaje te kolone da se probije preko Klapavica prema Udbini, pa se ona 27. novembra povukla prema Gračacu. U isto vrijeme neprijatelj je obnavljao pokušaje prodora i na drugim spomenutim pravcima, ali je svuda bio odbijen. Prodor koji je neprijatelj 26. novembra izvršio prema Ričicama uspješno je likvidiran protunapadom 3. brigade 35. divizije, pa je neprijatelj prestao s daljnjim pokušajima prodora u tom pravcu. Neprijatelj je 29. novembra ponovno uspio da se iz Gračaca probije do Bruvna i produži napredovanje do Ondića, ali je, istog dana, protunapadom 2. i dijelovima 1. brigade 35. divizije prinuđen da se povuče u Bruvno, a narednog dana u Gračac nailazeći na mine postavljene na cesti kroz Tomin-Gaj.

Gubici naših jedinica u tim borbama bili su znatno manji od neprijateljevih.

Za vrijeme tih borbi u južnoj Lici, dijelovi 392. legionarske divizije pokušali su da ovladaju rejonom Plitvičkih jezera, ali im je 24. novembra 1. brigada 13. divizije, u boju kod Poljanka, nanijela gubitke i prinudila ih na povlačenje prema Vrhovinama. Tih dana 392. legionarska divizija sve više se prikupljala u Gackom polju, jer je Stab njemačkog 15. brdskog korpusa, zbog sve kritičnije situacije oko Knina, htio da je ima bliže novoj liniji obrane, na granici između sjeverne Dalmacije i Like.

Po naređenju Štaba 392. divizije prebačeni su 29. i 30. novembra iz Gackog polja u Gospić 1. bataljon 846. puka, 3. bataljon 847. puka, dio divizijske artiljerije i četa tenkova. U Gospiću su te snage i jedan ustaški bataljon formirali grupu koja je 1. decembra krenula u napad prema Gračacu da bi olakšala položaj tamošnjoj posadi i pomogla joj da se povuče na sjever u Gospić.

Iz Gospića je neprijatelj krenuo u ovakvom rasporedu: pravcem Ribnik — Medak nastupao je 3. bataljon 847. puka s obje strane ceste a jedna baterija 392. arti-

ljerijskog puka kretala se cestom iza 1. bataljona 846, puka.¹⁷

Položaje u Metku branila je 3. brigada 13. divizije. Poslije nekoliko sati borbe neprijatelj je uspio da je potisne iz Metka, na položaje u Drenovcu, ali je tu njegovo nastupanje predvečer zaustavljeno. Štab 11. korpusa naredio je tada da 2. brigada 13. (divizije preuzme položaje prema Gračacu, a 3. brigada 35. divizije i 3. brigada 13. divizije da pod komandom Štaba 13. divizije izvrše protunapad na neprijateljeve snage u Metku. — Pregrupiranje tih jedinica izvršeno je 2. decembra, pa je napad organiziran za 3. decembar uvečer. Treća brigada 35. divizije napala je pravcem uz cestu, a 3. brigada 13. divizije duž željezničke pruge. Napad se povoljno razvijao, pa su poslije nekoliko sati borbe razbijena sva tri neprijateljeva bataljona i natjerana na brzo povlačenje prema Gospiću. Neprijatelj je pri tome imao oko 20 poginulih i 35 ranjenih, a naše jedinice 3 poginula i 6 ranjenih boraca. Od oružja zaplijenjene su 24 puške, dosta municije, 2 radio-stanice i drugi materijal.¹⁸

Posle tog poraza neprijatelj je prestao s pokušajima da pruži garnizonu u Gračacu pomoć spolja. Ostala mu je nada da će se on probiti prema snagama, koje su iz Knina nastojale da se probiju u južnu Liku.

Konačno oslobođenje Gračaca, Srba i Metka

Koridor za snabdijevanje jedinica 11. i 4. korpusa automobilskim saobraćajem iz obrovačkog pristaništa, preko Lovinca, Udbine, Korenice, Plitvičkih jezera, Slunja i Vojnića, do Gline i Pisarovine, bio je od velikog značaja za pet divizija NOVJ i druge jedinice Glavnog štaba Hrvatske u Lici, Kordunu, Baniji i Pokupju, jer je to bio jedini automobilski put koji ih je povezivao s oslobođenim dijelom jadranske obale. S obzirom na to da se približavala zima, kada je dio te ceste na velebitskom prijevoju Mali Halan zbog snijega mogao postati

¹⁷ AVII, k. 74, br. reg. 41/3.

¹⁸ Zbornik, tom V, knj. 36, dok. br. 8, 109 i 131.

neprohodan, Glavni štab Hrvatske nastojao je da se što prije osiguraju sigurnije veze između Like i Dalmacije preiko Gračaca, jer je cesta Gračac — Obrovac bila i zimi prohodna. Zbog toga je Glavni štab Hrvatske nastojao da oslobodi Gračac prije odlučnog napada na Knin. On je radio-depešom od 21. novembra naredio Štabu 8. korpusa da, radi šireg opkoljavanja neprijateljeve grupacije Oko Knina, uputi ojačanu 19. diviziju, da zajedno sa snagama 11. korpusa napadne i likvidira neprijateljevu posadu u Gračacu.¹⁹

Do ostvarenja te akcije nije, međutim, tada došlo, jer je Štab 8. korpusa bio već angažirao 19. diviziju za presjecanje veze između Knina i Otrića, a nekoliko dana ,zatim pristupio je odlučnoj akciji za potpuno uže opkoljavanje kninske grupacije, u kojoj je bilo preko 14.000 neprijateljevih vojnika, opremljenih velikim količinama ratne tehnike i municije.

Situacija gračačkog garnizona bila je, međutim, iz dana u dan sve nepovoljnija. Kad je krajem novembra kninska grupacija bila satjerana na užu prostor oko Knina i potpuno izolirana, slabile su neprijateljeve nade da će se poslije gubitka Knina novi front moći formirati u južnoj Lici, s osloncem na Gračac, Otrić i Srpski klanac. Zato su i uslijedili spomenuti pokušaji Štaba njemačkog 15. brdskog korpusa da se gračački garnizon izvuče prema Gospiću ih prema Donjem Lapcu, koji su se, međutim, završili početkom decembra potpuno neuspješno. Kada je konačno kninska grupacija 4. decembra bila potpuno razbijena, uništena i zarobljena, Štab njemačkog 15. brdskog korpusa naredio je komandi gračačkog garnizona da se vlastitim snagama mora probiti kroz obruč okruženja prema najbližem susjednom uporištu, tj. prema Donjem Lapcu.

Štab 11. korpusa na vrijeme je, procjenom situacije, došao do zaključka da će se garnizon u Gračacu ubrzo poslije pada Knina odlučiti na proboj bilo prema Gospiću, bilo prema Donjem Lapcu ili, pak, prema Otriću. Zato je sva tri ta pravca kontrolirao jakim snagama, a od 5. decembra organizirao sve užu blokadi

¹⁹ Zbornik, tom V, knj. 35, dok. br. 97.

Gračaca. Da bi se otežao pokušaj proboja prema Lovincu i Gospiću, naređeno je 2. brigadi 13. divizije i 3. brigadi 35. divizije da ovladaju mostom preko rijeke Ričice, u Štikadskom klancu i dobro se učvrste na samom klancu,

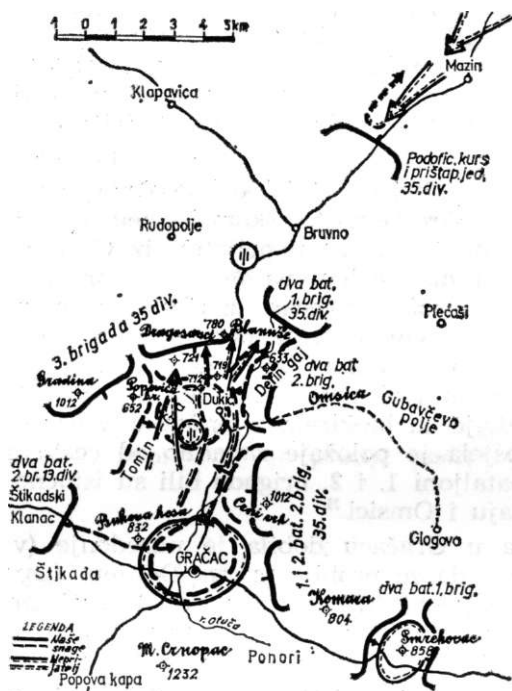
Napad na neprijateljeve položaje oko mosta počeo je 6. decembra uvečer. Druga brigada napadala je s tri bataljona sa zapada, a dva bataljona 3. brigade 35. divizije sa sjevera. Noću je neprijatelj, uz gubitke, protjeran iz Štikade u Gračac, pa se 2. brigada 13. divizije utvrdila na položajima kod Štikadskog klanca. Most na Ričiči porušen je. U toj borbi poginuo je komandant 2. brigade, kapetan Božo Gostović.²⁰

U Gračacu su se 8. decembra kao kombinirani združeni odred, nalazili: 2. bataljon 383. puka i 6. četa 384. puka njemačke 373. divizije i dijelovi njemačke 264. divizije, dijelovi 392. divizije i neke manje ustaške i četničke jedinice — ukupne jačine oko 1.400 vojnika naoružanih, pored ostalog, sa 18 topova, 10 minobacača i većim brojem mitraljeza. Četničke jedinice iz Gračaca, kada su početkom decembra osjetile da je sudbina ovog garnizona postala vrlo neizvjesna, povukle su se u sastav svog Dinarskog korpusa, na liniju Donji Lapac — Otrić.

Povlačenje četnika iz Gračaca prema Otriću, kao i pravovremeno izvlačenje cijelog četničkog korpusa (oko 4.500 četnika) iz ugroženog Knina na liniju Zrmanja — Donji Lapac i dalje prema Bihaću, izazvalo je u Štabu 11. korpusa izvjesne nedoumice u pogledu plana upotrebe 35. divizije. Presjeći četnicima odstupnicu i razbiti ih na teritoriju Like prije nego što izbiju u rejon Bihaća, imalo bi veliki politički značaj, ali ne i vojni, jer oni, odvojeni od Kninske krajine, nisu više predstavljali neku ozbiljnu vojničku snagu. Upućivanje 35. divizije u potjeru za četnicima duž komunikacije na kojoj su još bile jake snage njemačke 373. divizije, nije pružalo puno izgleda za velike uspjehe, a gračačkom garnizonu bio bi, u tom slučaju, olakšan proboj prema Lapcu. Štab 35. divizije bio je 8. decembra u pravu kada je Štabu 11. korpusa uporno naglašavao prednost zadržavanja di-

³³ Zbornik, tom V, knj. 34, dok. tor. 118.

vizije oko Gračaca, da bi gračačkom garnizonu, koji se pripremao za povlačenje, zadala na otvorenom polju odlučujući udarac.

Raspored naših snaga za vreme borbe u Tomin-Gaju 9. decembre

Brigade 35. i 13. divizije bile su 8. decembra raspoređene na ovim položajima:

Prva brigada posjela je cestu Gračac — Otrić od Graba do Malovana, sa zadatkom da blokira neprijateljevo uporište u Vučipolju i spriječi eventualni pokušaj proboja gračačkog garnizona prema Otriću, oko kojeg su se, upravo, vodile borbe, ili, pak, pokušaj dijelova 373. divizije da se s položaja oko Otrića, pod pritiskom snaga 8. korpusa NOVJ, pokušaju probiti prema Gračacu; 2. brigada blokirala je Gračac s istoka na liniji Crni

vrh (k. 748) — Rujevac fk. 693) — Kuk (607) — Kamara <k. 721); 3. brigada imala je dva bataljona sjeverno od Gračaca na prostoru Dukići, Gornje i Donje Blanuše, a dva bataljona na prostoru Vodena glavica. Ona je, tako raspoređena po dubini oko ceste Gračac — Bruvno, trebalo da spriječi pokušaj prodora neprijatelja iz Gračaca ka Donjem Lapcu; zapadno od Gračaca, kod Stikadskog klanca, ibila je 2. brigada 13. divizije.

Kada su jedinice 8. korpusa 8. decembra uvečer opkohle rejon Otrića, odsjekle tamošnja neprijateljeva uporišta od položaja na Srpskom klancu, postalo je manje vjerovatno da će se neprijatelj iz Gračaca odlučiti na proboj prema Otriću, pa je, u rasporedu snaga 35. divizije 8. decembra uvečer, izvršena promjena na taj način, što je glavnina snaga pomjerena na pravac Gračac — Bruvno. Dva bataljona (1. i 2) 2. brigade ostala su na istočnim prilazima Gračacu, a dva bataljona 1. brigade i dalje su blokirala uporište u Vučipolju. Treća brigada posjela je položaje zapadno od ceste u Tomin-Gaju, a bataljoni 1. i 2. brigade bili su istočno od ceste u Derin-Gaju i Omsici.²¹

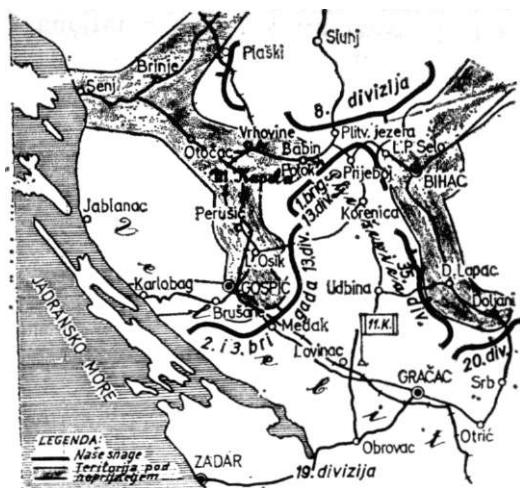
Posada u Gračacu dobila je naređenje (vjerojatno 8. decembra) da se probije prema Donjem Lapcu, s tim što će joj dijelovi 373. divizije to olakšati ispadom iz Gornjeg Lapca u Mazin. Noću gračački kombinovani odred pripremio se za proboj, pa su u 4 sata 9. decembra njegovi dijelovi, podržavani jakom artiljerijskom vatrom, izvršili pritisak prema Tomin-Gaju. Prednji dijelovi 3. brigade 35. divizije povukli su se s istaknutih položaja na prihvatne položaje oko Dukića. To povlačenje ohrabrilo je neprijateljevu komandu, pa je ona, kad se razdaniilo, naredila pokret svih snaga i napuštanje utvrđenog gračačkog rejona. Podržavani jakom artiljerijskom vatrom, prednji neprijateljevi dijelovi uspjeli su do podne da napreduju s obje strane ceste, kroz Dukiće do Blanuša (k. 780). Na liniju Popovića brdo (k. 652) — Orleuša (k. 721) — i(k. 780). Upornom obranom bataljona 3. brigade zaustavljeno je dalje napredovanje ne-

^M Zbornik, tom V, knj. 36, dok. br. 35.

prijatelja, koji je odmah zatim pristupio pregrupiranju svojih snaga i izvlačenju artiljerije na podesnije položaje radi organizacije proboja u pravcu Bruvna.

Stab 35. divizije dobio je pred podne obavještenje da je jedna neprijateljeva kolona krenula iz Gornjeg Lapca, odbacila naše manje teritorijalne jedinice sa Zuleševice i izbila u Mazin, s očitom namjerom da napreduje u susret koloni iz Gračaca. Da bi se zaustavilo ili bar usporilo nastupanje te kolone, pred nju su upućeni slušaoci podoficirskog kursa 35. divizije iz Ondića i dio prištapskih jedinica. Ta brojno mala, ali odvažna borbeno grupa uspjela je da na prijevoju između Mazina i Bruvna zaustavi i odbaci neprijatelja u Mazin.

I 4. ustaški zdrug krenuo je s tri bojne iz Gospića 9. decembra izjutra, da bi napadom preko Metka, u pravcu Lovinca i Pločanskog klanca, privukla na sebe dio naših snaga oko Gračaca i olakšao izvlačenje gračačkog garnizona. Zaobilazeći desno krilo 3. brigade 13. divizije u Metku, neprijatelj je poslije podne uspio da

Situacija u Lici 14. decembra 1944.

se probije do Lovinca. Taj prodor, šticajem prilika, ostao je bez utjecaja na razvoj situacije kod Gračaca.¹²

Oko podne Stab 35. divizije izdao je naređenje svim jedinicama da pređu u odlučan protunapad, što su one i učinile istodobno na cijelom frontu kroz Tomin-Gaj i Derin-Gaj. Protunapad je uspješno podržavala sva naša artiljerija i minobacači. Zbunjen oštrinom našeg napada, neprijatelj se počeo kolebati, a zatim i povlačiti prema jugu. Međutim, put za Gračac bio je već presječen, jer je 1. bataljon 2. brigade već bio između neprijateljevog začelja i Gračaca, a dva bataljona 2. brigade 13. divizije u Gračacu. Bataljoni 35. divizije brzo su natkriljavali neprijateljev združeni odred sa zapada kroz Tomin-Gaj i, s istoka kroz Kijane, prelazeći sa svih strana u juriš. Neprijatelj se našao u okruženju i počeo da uništava svoju artiljeriju i vozila eksplozivom. Te eksplozije, usred njegovog borbenog rasporeda, još su ga više demoralizirale, pa su njegove jedinice zahvaćene panikom počele da bježe na sve strane, ali su samo manje grupe uspjele da se spasu bjekstvom kroz Ornicu prema unskoj komunikaciji, dok je najveći dio tog odreda bio uništen ih zarobljen. Poraz neprijatelja bio je potpun još prije pada mraka. Dva bataljona 1. brigade upućena su u Mazin, te su zajedno sa snagama koje su se već tamo nalazile, odbacili dijelove njemačke 373. divizije prema Lapcu. Odmah poslije neprijateljevog poraza kod Gračaca, zajedničkim djejtvom dvaju bataljona 1. brigade 35. divizije i jednog bataljona 6. brigade 19. divizije, likvidirane su i neprijateljeva uporišta u Vučipolju i na Smrekovcu (k. 358). Razbijene ostatke gračačkog garnizona jedinice 35. divizije zarobljavale su po terenu oko Bruvna, uvečer poslije boja i cijelog narednog dana. ,

Rezultat boja kod Gračaca bio je ovakav: ubijeno je 285, ranjeno 130 i zarobljeno 787 neprijateljevih vojnika i oficira. Zaplijenjeno je sve oružje i tehnika, među kojima i 10 ispravnih i 8 neispravnih topova, ,8 mino-

²² Zbornik, tom V, lknj. 36, dok. br. 109 i Oslobođilački rat, 2, str. 488.

bacača, 5 mitraljeza, 70 puškomitraljeza, 808 pušaka,, velike količine municije i drugog raznog materijala.

Gubici 35. divizije bili su: 5 poginulih i 25 ranjenih boraca i rukovodilaca, dok 2. brigada 13. divizije nije imala gubitaka.

Poslije te borbe glavnina 35. divizije orijentirana je za dještvo na unskoj komunikaciji. Prva brigada prikupila se u Mazinu, 2. brigada na prostoru Bruvno, Klavavica, a 3. brigada u Tomin-Gaju. Druga i 3. brigada 13. divizije uspjele su da 10. decembra odbace bojne 4. ustaškog zdruga iz Lovinca i Ploče.

Porazi neprijatelja oko Knina, Otrića i kod Gračaca vrlo su se teško odrazili na borbenu vrijednost njemačkog 15. brdskog armijskog korpusa, jer su od njegove 264. i 373. divizije poslije tih borbi, ostali samo demoralizirani ostaci. Taj njemački korpus nije više bio u stanju da uspostavi novu liniju fronta na južnim prilazima Ličkom i Krbavskom polju, nego je snagama 392. divizije, 4. ustaškog zdruga i ostacima ostalih korpusnih jedinica nastojao da zaustavi dalje nastupanje snaga 8. i dijelova 11. korpusa na liniji Karlobag — Gospić — Korenica — Bihać i da što duže zadrži u rukama dio unske komunikacije od Bihaća do Donjeg Lapca.

O porazu kod Gračaca neprijateljevi štabovi uporno su čitali nekoliko dana u svojim izvještajima, kao da ni sami nisu vjerovali da se cijela posada od tri bataljona istopila u borbi koja je trajala samo nekoliko sati. Tek u dnevnom izvještaju Ministarstva oružanih snaga NDH od 14. decembra, navodi se da je »prema izvješću pučanstva« Gračac izgubljen i povećala kolona legionara odvedena u zarobljeništvo.²³

Gračac, kao čvor važnih putova, postao je nova isturena baza 8. korpusa. Snabdijevanje jedinica 11. i 4. korpusa bilo je znatno olakšano, u borbi se više nije morao štediti svaki metak i ocjenjivati nužnost utroška svake granate. Perspektiva skorog oslobođenja cijele Like bila je sada vrlo bliska. Najnužnija pomoć mogla je da se pruži njenom ispaćenom stanovništvu. Teški problem

²³ Zbornik, tom V, knj. 34, dok. tor. 118.

zaštite i evakuiranja ranjenika nije više vezivao slobodu akcija naših brigada. Jedinice su se odjenule i obule, pa je opasnost od promrzavanja u toku nastupajuće zime znatno smanjena.

Za uspjeh postignut u borbama kod Gračaca, vrhovni komandant NOV i POJ, maršal Josip Broz Tito pohvalio je štabove i jedinice 11. korpusa, a Glavni štab Hrvatske dodjelio je 35. diviziji naziv »udarna«.²⁴

Pošto su jedinice 8. korpusa NOVJ 9. decembra zauzele rejon Otrića, poduzele su napad na uporišta oko Srpskog klanca i Srba. Radi sadejstva sa 20. divizijom u oslobađanju prostorije Srb — Donji Lapac, Stab 11. korpusa orjentirao je 35. diviziju za dejstva prema Donjem Lapcu, dok je 13. diviziji (2. i 3. brigada) naredio da napadne na dvije bojne 4. ustaškog zdruga, koje su se poslije neuspjeha kod Lovinca povukle na položaje južno od Metka.

Jedinice 35. divizije zauzele su 11. decembra položaje oko Lapačkog polja, sa zadatkom da blokadom i postepenim likvidiranjem tamošnjih neprijateljevih snaga olakšaju napredovanje 20. divizije 8. korpusa (koja je 12. decembra smjenila 9. diviziju u rejonu Srpskog klanca) dolinom rijeke Une, prema Doljanima, kao i da spriječi ispade iz Donjeg Lapca prema Mazinu, Udbini i Kamenskom.

Da bi se oslobodio pritiska 35. divizije na Donji Lapac, neprijatelj je 14. decembra povušao da je protunapadom odbaci iz Lapačkog polja ka Udbini. Dva-tri bataljona 373. divizije prikupila su se na prostoru Nebljuši — Kruge, te preko Kalinovače napali 2. brigadu na položajima oko Dnopolja. Neprijatelj je uspio da zauzme Timšinu glavicu i Bizovaču, ali je protunapadom odbačen prema Donjem Lapcu i Krugama. Ubijeno je i ranjeno preko 30, a zarobljeno 14 neprijateljevih vojnika. Zaplijenjena su 2 minobacača, 16 pušaka i 17 sanduka municije. Gubici 2. brigade u ovoj borbi bili su 2 poginula i 5 ranjenih.²⁵

33 Zbornik, tom V, knj. 37, dok. br. 128.

34 Zbornik, tom V, knj. 37, dok. br. 68 i 121.

Pritisak na 35. divizije na Donji Lapac olakšao je 20. diviziji napade na neprijateljeva uporišta oko izvornog dijela rijeke Une. Srb i okolna sela oslobođeni su 16. decembra, pa je poslije nekoliko dana 20. divizija pristupila napadima na uporišta oko Suvaje, Brotnje i Dobljana, kojima je ovladala do kraja mjeseca.

Poslije trodnevnih, vrlo pokretnih borbi od 10. do 13. decembra u širem rejonu Metka, jedinice 13. divizije, ojačane 4. motoriziranim artiljerijskim divizionom 8. korpusa uspjele su da primoraju dijelove 4. ustaškog zdruga na povlačenje u Ribnik i Bilaj. Druga i 3. brigada 13. divizije raspoređene su na liniji Ljubovo — Ostrvica — Vrebac — Medak — Počitelj — Divoselo, blokirajući na taj način ustašku posadu u Gospiću s istoka i juga. Prva brigada 13. divizije i dalje je bila u rejonu Korenice. Za uspjehe koje je postigla u Gorskom kotaru, Hrvatskom primorju, Lici i drugim dijelovima Hrvatske, Glavni štab Hrvatske proglasio je sredinom decembra 1944. godine 13. primorsko-goransku diviziju — »*udar-
nom*«. i

Tako je do polovice decembra veći dio Like bio oslobođen. Međutim, do očekivanog produžetka ofanzive 8. korpusa kroz Liku nije tada došlo, jer je glavnina 11. korpusa (9, 19. i 26. divizije), po naređenju Vrhovnog štaba, vraćena u obalni pojas Dalmacije.²⁶

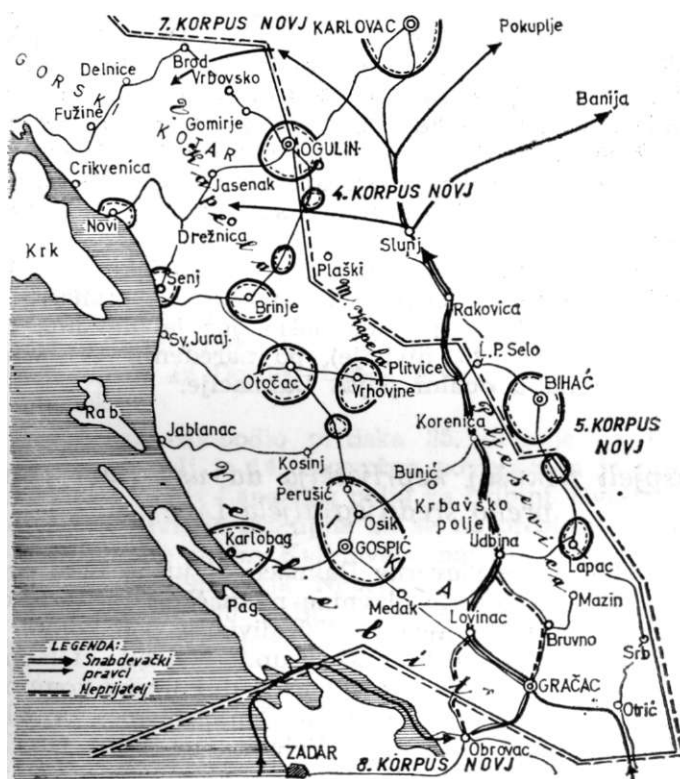
*Neuspjeli pokušaj neprijatelja da uspostavi front
preko srednjeg dijela Like*

Oslobođenjem sjeverne Dalmacije i južne Like presječena je veza između glavnine njemačkog 15. brdskog armijskog korpusa i njegove 392. divizije, pod kojom je stajala i ustaško-domobranska grupa »Velebit«. Glavnina tog korpusa bila je oko Bihaća i duž unske komunikacije, od Bosanskog Novog do Donjeg Lapca, a 392. divizija i operativna grupa »Velebit« na liniji Otočac

Todor Radošević, Ofanziva za oslobođenje Dalmacije, Vojnoistorijski institut, Beograd 1965, str. 276 i AVII, lk. 913, lbr. reg. 32/1.

— Gospić — Karlobag. Osnovna preokupacija Štaba njemačkog 15. korpusa u drugoj polovici decembra, bila je da uspostavi vezu između razdvojenih snaga u zahvatu česta Gospić — Vrhovine — Otočac i Donji Lapac — Bihać — Ličko Petrovo Selo. Prodorom u sjeverni dio Krbavskog polja smanjio bi se ujedno pritisak naših snaga prema Donjem Lapcu i Gospiću, a presjekla bi se i veza između snaga NOVJ u Lici i onih u Kordunu.

Mada Štab njemačkog 15. korpusa nije imao mnogo slobodnih snaga za manevar, on je 14. decembra skupio

Snabdevački pravac Obrovac — Plitvice — Slunj decembra 1944 — mart 1945.

u Babinom Potoku i Ličkom Petrovom Selu četiri bataljona 392, 373. i ostatke 264. divizije, pa je s njima krenuo u napad na jedinice 1. brigade 13. divizije pravcima Babin Potok — Homoljac — Korenica i Ličko Petrovo Selo — Prijeboj — Korenica. Prva brigada morala je pod pritiskom jačih neprijateljevih snaga da se pod borbom povlači prema Korenici, koju je neprijatelj zauzeo istog dana uvečer. Uporedo s tim prodorom dijelovi njemačkog 15. korpusa prodrli su pravcem Ličko Petrovo Selo — Prijeboj — Plitvički Ljeskovac i pravcem Izačić — Vaganac — Drežnik, potisnuvši 1. i 3. brigadu 8. divizije na sjever. Taj prodor iskoristio je četnički korpus da se iz rejonu Bihaća, gdje se povukao od Knina preko Poljanka i Ličke Jesenice, prebaci u Otočac (odakle je kasnije produžio marš prema Rijeci da bi u rejonu Trsta došao u vezu sa snagama zapadnih saveznika). Pokušaj dijelova 4. ustaškog zdruga da napadom iz Široke Kule ovladaju Ljubovom, odbila je 2. brigada 13. divizije.

Stab 11. korpusa, na prijedlog Glavnog štaba Hrvatske, izvršio je 15. decembra pregrupiranje svojih snaga. Stabu 35. divizije naredio je da prema Donjem Lapcu ostavi samo dva bataljona, a ostale snage da odmah prebaci preko Plješevice u Bjelopolje i pripremi ih za napad na Korenicu. Stabu 13. divizije naređeno je da 1. brigadu stavi privremeno pod komandu Štaba 35. divizije, a ostalim snagama da vrši pritisak na uporišta južno od Gospića (Ribnik i Bilaj) i da spriječi eventualni pokušaj prodora iz Široke Kule preko Ljubova ka Buniću. Glavni štab Hrvatske bio je svjestan da bi duže presjecanje veze između Like i Korduna otežalo snabdijevanje 4. korpusa, pa je zato naredio da se u operaciji ponovnog oslobađanja sektora Ličko Petrovo Selo, Plitvička jezera, Korenica angažuju obje divizije 11. korpusa. Od Vrhovnog štaba NOV i POJ zatraženo je odobrenje da se za borbe u Lici upotrebe dvije divizije 8. korpusa, s tenkovima i artiljerijskim ojačanjima.²⁷ Vrhovni štab odobrio je da se samo 20. divizija zadrži i

³³ Zbornik, tom V, knj. 34, dok. tor. 118.

dalje u Lici radi dejstva prema Donjem Lapcu da se 4. motorizovani brdski divizion 8. korpusa upotrijebi za podršku jedinica 11. korpusa.

Glavnina 35. divizije, pošto se 15. decembra prebacila u Frkašić, Bjelopolje i Grabušić, odmorila se 16. decembra i, 17. decembra, krenula u napad na Korenicu. Neprijatelj je, međutim, u isto vrijeme napao na položaje 35. divizije, pa je zbog magle došlo do niza sudara na prostoru između Bjelopolja i Korenice, poslije kojih su naše jedinice odstupile na polazne -položaje. Narednog dana neprijatelj je ponovno izvršio niz ispada iz rejonu oKrenice u pravcu Bjelopolja, Debelog Brda i Krbavice, ali su svi oni odbijeni.²⁸

Grupa od sedam brigada (8. divizija, dvije brigade 7. divizije i dvije brigade unske operativne grupe) 4. korpusa, uspjela je da do 18. decembra razbije ustaške i njemačke jedinice, na liniji Vaganac — Drežnik — Poljanak, pa je 2. brigada 8. divizije izvršila napad na Prijeboj, u koji je ušla poslije kraće borbe.

Svakodnevnim ispadima iz Korenice i čestim probojima iz Ličkog Petrovog Sela i Babinog Potoka u rejon Plitvičkih jezera i Prijeboja, neprijatelj je pokazivao namjeru da se učvrsti u rejonu Korenice, bez obzira što nije zadržao cestu: Ličko Petrovo Selo — Babin Potok i što ustaške jedinice iz Gospića nisu uspjele da izbiju na Ljubovo. Koristeći se odlaskom glavnine 35. divizije iz Lapačkog polja, jedna neprijateljeva kolona, sastavljena od njemačkih, ustaških i četničkih jedinica, uspjela je da se 18. decembra iz Donjeg Lapca probije kroz položaje bataljona 1. brigade na prijevoju Kuk i da izbije u Visuć i Udbinu. Prema njoj su upućeni 1. brigada 13. divizije i dijelovi 1. i 3. brigade 35. divizije, pa je spriječen njen dalji prodor u Krbavsko polje.

Stab 11. korpusa naredio je Stabu 13. divizije da poslije neuspjelog napada na Bilaj ostavi prema Gospiću i Širokoj Kuli dva do tri bataljona, a s ostalim snagama, uz podršku 4. motoriziranog brdskog divizionu, da napadne 21. decembra i protjera neprijatelja iz

³³ Zbornik, tom V, knj. 34, dok. tor. 118.

rejona Udbine, dok je 35. divizija dobila zadatak da 21. decembra ponovno napadne na neprijatelja oko Korenice.

Snage upućene u napad na Udbinu uspjele su da, bez većih gubitaka, odbace neprijatelja iz Krbavskog u Lapačko polje. Istodobno je i 20. divizija izvršila jak pritisak na dijelove 373. divizije u Doljanima, Dobroselu i Gornjem Lapcu, ali nije uspjela da ovlada tim selima.

Napad 35. divizije na Korenicu nije se ni ovog puta uspješno razvijao, jer ga je neprijatelj omeo protunapadom, i to snagama koje su bile brojnije od njenih a uz to i ojačane tenkovima i artiljerijom. Pored toga, ustaške snage iz Gospića, koristeći se odlaskom glavnine 13. divizije prema Udbini, napale su 22. decembra Ljubovo, zauzele ga i izbile u Bunić za leđa jedinicama 35. divizije, koje su se zbog toga morale povući iz rejona Vrpile, Krbavica, Debelo Brdo. Po naredjenju Štaba 11. korpusa, novi napad na Korenicu trebalo je da bude izveden 23. decembra, uz učešće 1. brigade 13. divizije, ali je on spriječen novom akcijom neprijatelja. Naime, Štab njemačkog 15. brdskog armijskog korpusa organizirao je, i 22. decembra počeo koncentrični napad svojim snagama na 13. i 35. diviziju, kako bi oslabio pritisak na Korenicu i ovladao cestom Gospić — Korenica.²⁹ Neprijatelj je nastupao iz dva pravca: iz Ličkog Osika preko Ljubova borbenom grupom 392. legionarske divizije (dva bataljona 846. puka, dvije čete 847. puka, dio artiljerije 392. artiljerijskog puka i jedan ustaški bataljon) i iz Korenice prema Buniću, borbenom grupom 373. divizije. Kao što smo već spomenuli, borbena grupa 392. divizije zauzela je 22. decembra Ljubovo i Bunić, a narednog dana su se neprijateljeve napadne kolone spojile u rejonu Debelog Brda, odbacivši dijelove 35. divizije prema Frkašiću i Gorici, a dijelove 13. divizije prema Šalamuniću. Naše snage istog dana su protunapadom odbacile neprijatelja iz rejona Bjelopolja, Debelog Brda i Bunića u Korenicu i na Ljubovo, i nanijeli mu pritom znatne gubitke. Nakon toga 35. divi-

²⁹ AVII, k. 119/10, br. reg. 3/1 i k. 74, br. reg. 41/3.

zija zauzela je ove položaje: 1. brigada Bunić — Vrpile, 2. brigada Bjelopolje i 3. brigada Ponor — Šeganovac.³⁰ Prva brigada 8. divizije uspjela je tog dana da spriječi prodor jednog neprijateljevog bataljona iz Ličkog Petrovog Sela u Korenicu.

Štab 11. korpusa posle ove borbe naredio je 13. diviziji da ponovno zauzme Ljubovo, zatim da 3. brigadu ostavi prema Gospiću i Širokoj Kuli, a 1. i 2. brigadu da 24. decembra prikupi u rejonu Bunić—Krbavica. Treći i odlučni napad na neprijatelja u Korenici pripreman je za 26. decembar. Zadatak da je zauzme, dobila je 35. divizija, ojačana artiljerijom, dok je 1. brigada 13. divizije trebalo da spriječi povlačenje neprijatelja prema Homoljcu, posjedanjem Pogledala. Štab 8. divizije javio je da njegove jedinice ne mogu učestvovati u tom napadu.

Neprijatelj je 25. decembra primjetio grupiranje 35. divizije oko Korenice, ali poslije neuspjeha pretrpljenog dva dana ranije, nije se odlučio da napad spriječava ispadima svojih snaga, nego je noću 25/26. decembra neprimjetno povukao sve snage iz Korenice u Vrelo, na Pogledalo i u Homoljac.

Pošto jedinice 35. divizije nisu primjetile povlačenje neprijatelja iz Korenice, krenule su 26. decembra, u borbenom poretku, u napad. Tek kada je artiljerijska priprema bila već počela, primjećeno je da je neprijatelj napustio položaje na kojima je zanoćio. Nastupajući prema Pogledalu Divizija je naišla na jak otpor neprijatelja u Vrelu. Jedan neprijateljev bataljon napao je istog jutra, iz Homoljca 1. brigadu 13. divizije u Vujinovim Glavama i tako omeo njeno izbijanje na Fundakov vrh, radi bočnog napada na Homoljac i Pogledalo.

Napad na Vrelo i Pogledalo 35. divizija počela je u 9 sati. Prva brigada nastupala je s obje strane ceste od Korenice, a 2. i 3. brigada upućene su u obuhvatni napad preko Rudanovca i Koreničke Reke. Otpor neprijatelja bio je vrlo jak, pa je Pogledalo zauzeto tek poslije podne. Prva brigada 13. divizije uspjela je predvečer da zauzme Fundakov vrh i ugrozi neprijateljeve

³⁰ AVII, k. 572 A, br. reg. 7/4.

položaje u Homoljcu. Poslije oštne borbe oko Homoljca, koja je potrajala skoro cijelu noć, neprijatelj se povukao na Homoljački Klanac. Izjutra 27. decembra bili su zaustavljeni dalji napadi naših jedinica, a neprijatelj se, bez borbe, povukao na Cudin klanac. U borbi oko Pogledala i Homoljca neprijatelj je pretrpio velike gubitke.³¹ Njegov neuspjeh u obrani na Pogledalu vidi se i po plijenu koji je pao u ruke 35. divizije: 5 puškomitraljeza, 45 pušaka i dosta razne druge ratne opreme. Jedinice 35. divizije imale su 12 poginulih i 63 ranjena. Među poginulima bili su jedan komandir i jedan politički komesar čete.³²

Protjerivanjem neprijatelja iz Korenice propali su njegovi planovi o uspostavljanju fronta na liniji Bihać — Korenica — Gospić i o čvrstom povezivanju 392. i 373. divizije na liniji Ličko Petrovo Selo — Plitvička jezera i — Vrhovine. Od ovog drugog dijela plana ipak nije odustao, pa je i dalje čvrsto držao dio linije od Vrhovina do Cudinog klanca i raskrnicu putova u Ličkom Petrovom Selu.

Još u toku borbi oko Homoljca, 26. decembra, Glavni štab Hrvatske naredio je Stabu 11. korpusa da što prije svojim glavnim snagama i pridatom brigadom iz 8. divizije pristupi zauzimanju komunikacije Čudin klanac — Vrhovine, manjim snagama da izvrši diversion napade na komunikaciju Gospić — Otočac, a 43. diviziju da aktivira protiv neprijatelja na komunikaciji Ogulin — Žuta Lokva.

U duhu ovog naređenja pripreman je za 30. decembar napad na neprijatelja u rejonu Cudin klanac, Babin Potok, Crna Vlast. Prema planu Štaba 11. korpusa, trebalo je da 1. brigada 13. divizije izvrši pritisak na Babin Potok i Crnu Vlast, s linije Metla (k. 911) — Jurišina metla (k. 1164), dok je 35. divizija, jedna brigada 13. divizije i 1. brigada 8. divizije trebalo da napadnu neprijatelja na Cudinom klancu i u Babinom Potoku s istoka i sjevera, te da ga unište ili odbace u Vrhovine.

³¹ AVII, k. 119/10, br. reg. 3/1.

³² Zbornik, tom V, knj. 37, dok. br. 9.

U drugoj etapi operacije trebalo je da se preko Vrhovine izbije u Gacko polje.

U rejonu Babinog Potoka i na Cudinom klanecu neprijatelj je imao Izviđački odred 392. divizije i do dva bataljona 846. puka; u Crnoj Vlasti bila je 19. ustaška bojna, a u Vrhovinama artiljerijski divizion i još neke jedinice 392. divizije. Neprijatelj je 29. decembra budno pratio pokrete naših jedinica i spremao se da im priredi iznenađenje. Na nekoliko kilometara ispred svojih položaja, u gustoj crnogoričnoj šumi oko Plitvičkog Ljeskovca, postavio je dobro maskirane zasjede. Kada su bataljoni 1. brigade 8. divizije i 3. brigade 35. divizije, koji su kretali na polazne položaje za napad na Crnom vrhu, u kolonama, prteći kroz dubok snijeg naišli pred te zasjede, bili su raspršeni bliskom vatrom iz automatskog oružja. Zbog gubitaka koji su tom prilikom pretrpljeni i poslije obavještenja iz Štaba 13. divizije da njene brigade neće zbog visokog snijega i magle stići na vrijeme da zauzmu naređeni raspored, kao ni da artiljerija neće moći da izađe pravovremeno na vatrene položaje, Stab 11. korpusa naredio je da se napad obustavi, a jedinice povuku u polazne rejone. Prva brigada 8. divizije imala je tog jutra gubitke od 15 poginulih, 17 ranjenih i 10 nestalih, a 3. brigada 35. divizije 4 poginula i 11 ranjenih boraca.

Prva brigada 13. divizije, koja je trebalo da napada Cudin klanac i Gornji Babin Potok s južne strane, nije na vreme primila naređenje za povlačenje, pa je pošto je izašla na polazne položaje za napad, provela na njima veći dio dana, očekujući početak dejstva artiljerije i tek poslije podne povukla se u Turjanski. I 2. brigada 35. divizije, koja se kao divizijska rezerva do podne nalazila u Homoljcu, a zatim upućena prema Končarevom Kraju da preuzme položaje 3. brigade, naišla je na jednu zasjedu u šumi kod Lukića, ali se brzo snašla, pa je prošla bez većih gubitaka. Poslije podne 35. divizija posjela je sa 2. brigadom rejon Plitvički Ljeskovac, Končarev Kraj, Uvalica, 3. brigadu povukla je na prostor Homoljac, Vrelo, dok je 1. brigadu 35. divizije zadržala u Turjanskom. Prva brigada 8. divizije

vratila se u rejon Prijeboja. Prva i >2 [brigada 13. divizije povučene su na prostor Čanak — Trnavac.

Pokušaj Štaba njemačkog 15. korpusa da poslije gu-bitka Gračaca ovlada Korenicom i Udbinom, pa, na taj način, uspostavi povezani front ispred 8. korpusa NOVJ, od doline Une preko Like do .morske obale, propao je zahvaljujući upornoj obrani svih jedinica NOVJ u Lici, a naročito uspješnim protunapadima 35. divizije u rejonu Korenice. Borbe od 17. do 27. decembra bile su vrlo zamorne, pa zato odluka da se poslije svega dva dana snage 11. korpusa upute u napad na utvrđene i gusto posjednute položaje oko Babinog Potoka, nije bila realna, niti općom situacijom opravdana. To je bio jedan od razloga što je napad pretrpio neuspjeh već u gamom početku i što je zbog toga morao biti obustavljen.

*Stanje u jedinicama 11. korpusa
početkom 1945. godine*

Nova 1945. godina nastupila je u Lici i Gorskom kotaru s mnogo snijega, niskim temperaturama i snježnim vijavicama. Duži pokreti jedinica bili su jako otežani, pa zato obje protivničke snage prvih dana januara nisu preduzimale veće pokrete i akcije. Manje jedinice i patrole s mukom su se probijale kroz duboki snijeg do položaja na kojima su postavljena obezbjeđenja. Štabovi su svu pažnju posvetili organizacijskim problemima, održavanju veze s jedinicama i prikupljanju podataka o neprijatelju. ,

Zbog zavijanih puteva bio je prekinut automobilski saobraćaj s Dalmacijom. To je stvorilo probleme ishrane i snabdijevanja jedinica, ne samo 11, nego i 4. korpusa, pa je 35. diviziji stavljeno u zadatak da očisti snijeg sa ceste od Plitvičkih jezera do Udbine. Svakog dana na cestu je izvođeno pet do šest bataljona da čiste snijeg, ali put za automobile nije bio otvoren. Što bi bataljoni uz teške napore preko dana pročistili, to bi bura za par sati ponovno potpuno zavijala. Zbog teškoća u snabdije-

vanju iz baza u Dalmaciji i osjetnom smanjenju zaliha u selima, dnevni obroci hrane u jedinicama bili su svedeni na manje od polovine propisanog slijedovanja.³³ Umjesto dva obroka s ukupno 2.000 — 3.000 kalorija, borci su dobivali samo jedan obrok od oko 1.000 kalorija. To je dovelo do naglog gubljenja fizičke kondicije i do smanjenja otpornosti prema hladnoći. Malaksalost, nesvjestice, apatija i promrzavanja postali su sve češći.

Zbog vrlo lošeg smještaja i pomanjkanja sapuna bilo je otežano održavanje higijene. Povećala se ušljivost, a u nekim selima, među stanovništvom koje je živjelo u još težim uvjetima, pojavila su se nova žarišta pjegavog tifusa. Odmah su u svim jedinicama preduzeta temeljita raskužavanja i izoliranja žarišta zaraze u selima, pa je spriječeno širenje pjegavca u vojsci. U 11. korpusu obolio je od tifusa samo jedan borac.

Evakuacija ranjenika i bolesnika u Dalmaciju privremeno je bila obustavljena, pa je njihov broj u područnoj korpusnoj bolnici u Ričicama porastao.³⁴ U područnim bolnicama u Lici, 20. januara 1945. godine, bilo je 120 ranjenika i 87 bolesnika, od čega samo 9 u zaraznim odjeljenjima. U prihvatnoj bolnici 35. divizije u Debelom Brdu, bilo je tada 80—100 pacijenata, od čega 10—15 pokretnih ranjenika, a ostalo su bili promrzli i rekonvalescenti. Teži ranjenici i bolesnici kojima je bila potrebna duža hospitalizacija, bili su prije snijega upućeni u bolnicu korpusne oblasti u Benkovcu.

Početkom januara održan je u Korenici sastanak Divizijskog komiteta KPJ 35. divizije, na kome je analizirana politička situacija, rad partijskih organizacija u decembru i sadržaj političkog rada u novoj vojno-političkoj situaciji na svim frontovima, a posebno u Lici. Poslije toga, 24. januara održan je širi sastanak političkih rukovodilaca 35. divizije, na kojem su utvrđeni metodi sprovođenja zaključaka donijetih u Komitetu.

U januaru su bili sumirani rezultati dvomjesečnog takmičenja (novembar—decembar) koje je, po naređenju Glavnog štaba Hrvatske, bilo organizirano među korpu-

³³ Zbornik, tom V, knj. 37, dok. br. 128.

³⁴ Zbornik, tom V, knj. 37, dok. br. 68 i 121.

sima, a unutar Divizije među brigadama. Takmičenje je obavljeno po ovim tačkama: 1) broj napada na neprijatelja i veličina nanesenih gubitaka; 2) broj oslobođenih naseljenih mjesta (s brojem poena prema veličini mjesta) i 3) količina zaplijenjenog ratnog materijala. Zahvaljujući velikom uspjehu kod Gračaca, 11. korpus zauzeo je među pet korpusa u Hrvatskoj (4, 6, 8, 10. i 11) treće mjesto.³⁵ Unutar 35. divizije najbolje rezultate postigla je 3. brigada, pa je ona 5. januara prikupljena u Koreničkoj Reci, gdje joj je, na svečan način, predata prelazna zastavica. Tom prilikom najboljim borcima uručena su prva naša ratna odlikovanja.³⁶

Pored tri brigade i artiljerijskog divizionara, divizije su u januaru imale dopunski bataljon (za obuku novomobilisanih) i šest samostalnih četa: za obezbjeđenje štaba, za vezu, izviđačku, diverzantsku, protuoklopnu i sanitetsku.

Lični sastav Štaba 11. korpusa i štabova divizije početkom januara 1945. godine bio je:

Stab 11. korpusa: komandant pukovnik Mićun Sakić, politički komesar pukovnik Sime Balen, načelnik Štaba potpukovnik Dimitrije Vojvodić, pomoćnik načelnika Štaba major Milić Dejanović, šef Vojnoobavještajnog odsjeka major Dušan Bogunović, šef Odsjeka OZNE poručnik Branko Matić, šef Personalnog odsjeka Drago Gašparović, šef Sifrantskog odsjeka poručnik Stanko Manestar, šef Odsjeka za vezu potporučnik Milan Fućan, šef Odsjeka za naoružanje kapetan Milanko Mihovilović, načelnik Sanitetskog odsjeka dr Zdravko Kučić, referent trupnog saniteta poručnik dr Nino Milano, načelnik Intendanture kapetan Đuro Gledić, predsjednik suda poručnik Vojislav Ugarković, zamjenik komandanta 11. korpusa potpukovnik Stevan Opsenica, šef Ekonomskog odsjeka poručnik Milan Mišković, šef Tehničkog odsjeka poručnik Josip Manestar, šef Saobraćajnog odsjeka ing Milan Sarba, šef Mobilizacijskog odsjeka poručnik Pero Potočnjak, referent saniteta za Vojnu oblast major Mi-

³⁵ Zbornik, tom V, knj. 34, dok. br. 110 i knj. 37, dok. br. 128.

³⁶ Zbornik, tom V, knj. 37, dok. br. 128.

lan Forenbaher i šef Veterinarskog odsjeka veterinar A'ntun Sirk;

Stab 13. divizije: komandant major pušan Vlaisavljević, politički komesar potpukovnik Đuro Matić načelnik Štaba major Jovo Lončarić, vojnoobavještajni oficir kapetan Mićo Zrnić, referent saniteta student medicine Vladimir Polić i intendant ,zastavnik Petar Kovačević;

Stab 35. divizije: komandant potpukovnik Nikola Grubor, politički komesar potpukovnik Mirko Lenac, načelnik Štaba kapetan Milan Počuča, vojnoobavještajni oficir Radovan Zec, referent saniteta poručnik dr Rafael Dimnik i načelnik intendature Momčilo Damjanović;

Stab 43. divizije: komandant potpukovnik Savo Vukelić, politički komesar potpukovnik Joža Skočilić, načelnik Štaba major Sime Morović, vojnoobavještajni oficir poručnik Marko Drinković, načelnik intendature poručnik Dušan Bosnić i načelnik saniteta poručnik Albin Simić.

Brojno stanje i naoružanje u 11. korpusu kretalo se od novembra do januara ovako:³⁷

Prilog: — Pregled brojnog ,stanja i naoružanja jedinica 11. korpusa u januaru

Brojno stanje u januaru smanjeno je zbog smanjene popune borcima i upućivanja znatnog broja starješina na kurseve i u .škole.

U organizaciji artiljerijskih jedinica nastupile su početkom 1945. godine znatne promjene. Stari teški modeli (haubice i poljski topovi), za koje više nije bilo ni dovoljno rezervi municije, povučeni su iz naoružanja, a od novih, američkih brdskih topova, koji su u decembru 1944. godine dobiveni od saveznika, formirani su u 35. i 13. diviziji prvi divizionu od po dvije baterije s tri oruđa. Predviđeno je da se tokom januara u divizijama formiraju artiljerijske brigade sa po dva divizona, ali to do reorganizacije NOVJ u aprilu nije bilo ostvareno.³⁸

³⁷ Zbornik, tom V, knj. 35, dok. br. 104 i 105; knj. 36, dok. xb. 119 i 121 i knj. 37, dok. br. 66, 82 i 125.

³⁸ Prema neobavljenom rukopisu Milanka Mihovilovića, načelnika artiljerije 11. korpusa.

PREGLED BROJNOG STANJA I NAORUŽANJA JEDINICA
11. KORPUSA 31. JANRARA 1945.

Redni broj	Naziv jedinice	L j u d s t v o									N a o r u ž a n j e															
		Po spisku				Na licu				Naoružano ljudstvo	P j e š a d i j s k o									Artiljerijsko			Haubica			
		Oficira	Političkih rukovodilaca	Podoficira	Boraca	Oficira	Političkih rukovodilaca	Podoficira	Boraca		Pušaka	Šmajsera	Puškomitraljeza	Tromblona	Teških mitraljeza	Lakih bacača	Teških bacača	Pištolja	Ručnih bacača	»Saraca«	Topova			Haubica		
																					Pješadijskih	Brdskih	Poljskih	Brdskih	Poljskih	Teških
1.	Stab i jedinice pri Stabu	44	48	95	194	43	18	85	187	24	172 ¹ 5675	138 13420	4					78 858	1 1000							
2.	Artiljerijski divizion 11. korpusa	6	7	»	152	6	16	24	131		124 4502	16 3100	1120 7					19 167	6			3 170	5 382	1 98		
3.	I aero-baza Hrvatske	4	8	17	36 33	4	8	17	36 27	33	39 1362	15 895	2580		1 1500											
4.	13. udarna divizija	128	380	537	2917 20	108	303 2	455 1	2013 19	88	1457 73334	712 66495	2 450 120 45000	1	18 17000	8 55		295 2658	23 23700		2 21					
5.	35. udarna divizija	182	266 6	509 14	2124 185	134	189 6	350 11	1273 153	164	1071 53809	425 50182	87 39720	1 500	17 12400	0 80		238 2601	24 19500			6 385	-	-	-	
6.	43. divizija	86	293 4	518 4	2085 23	69	226 4	384	1465 18	122	1336 69718	357 58322	90 38731		12 9940	8		320	9487	5		4			-	
			1	1											247			3735	23400		431				20	
	Ukupno	1000	982	1704	7508 278	364	760 12	1315 19	5105 234	431	4199 208400	1633 192414	310 127301	3 500	40840 J	382 16		10158 960	81711 53		452 6	555 9		382 5	118 2	

¹ Dokumentat (pisan mastilom, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 7—5, k. 573.

⁵ Cifra u brojiocu označava broj muškaraca, a cifra u imeniocu broj žena.

Zbornik, tom, V, knj. 37, dok. br. 123.

³ Cifra u brojiocu označava broj pušaka, a cifra u imeniocu broj metaka.

PREGLED BROJNOG STANJA I NAORUŽANJA JEDINICA
11. KORPUSA 31. JANRARA 1945.

J u d s t v o						N a o r u ž a n j e																					
Boraca	Na licu				Naoružano ljudstvo	P j e š a d i j s k o										Artiljerijsko			Haubica			Pr. oklopno				Pr. avionska	
	Oficira	Političkih rukovodilaca	Podoficira	Boraca		Pušaka	Smajsera	Puškomitraljeza	Tromblona	Teških mitraljeza	Lakih bacača	Teških bacača	Pištolja	Ručnih bacača	»Saraca«	Topova			Brdskih	Poljskih	Teških	Pušaka	Mitraljeza	Topova	»Piat« bacača	Mitraljeza	Top
																Pješadijskih	Brdskih	Poljskih									
194 17	43	18	85 3	187 17	24	172 ¹ 5675	138 13420	4 1120	-	-	-	78 858	298	1 1000	-	-	-	-	-	-	1 520	-	-	-	-	-	-
152		16	24	131		124 4502	16 3100	7 2580	-	-	-	19 167	63	-	-	-	3 170	-	5 382	1 98	-	-	-	-	-	-	
36 33		-	-	17		36 27	39 1362	15 895	2 450	-	1 1500	-	10 139	45	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
2917 20		108	303 2	455 1		2013 19	88	1457 73334	712 66495	120 45000	-	18 17000	8 55	295 2658	3174	23 23700	-	2 21	-	-	-	-	10 230	-	4 300	5 56	-
2124 185	134	189 6	350 11	1273 153	164	1071 53809	425 50182	87 39720	s 500	17 12400	0 80	238 2601	2111	24 19500	-	-	6 385	-	-	-	3 250	-	4 330	7 38	-	-	
2085 23	69	226 4	384 4	1465 18	122	1336 69718	357 58322	90 38731	-	12 9940	8 247	320 3735	2487	5 23400	-	4 431	-	-	1 20	10 532	-	-	6 117	-	-	-	
7508 278	364	760 12 1	1315 19	1 5105 1 234	431	4199 208400	1633 192414	310 127301	3 500	48 40840	16 382	960 10158	8178	53 46540	-	6 452	9 555	-	5 382	2 118	24 1532	-	8 630	18 211	-	-	

) u Arhivu VII, reg. ³ Cifra u brojiocu označava broj pušaka, a cifra u imeniocu broj metaka.
aca, a cifra u imeni-

Cete za vezu dobile su, također, novi materijal i, intenzivnom nastavom, brzo su njime ovladale. Štabovi divizija imali su dobru radio-vezu sa brigadama, Štabom 11. korpusa i susjednim divizijama, ali je za svakodnevne veze van borbe korišten sistem polustalnih telefonskih linija, koje je održavala četa za vezu Komande 1. ličkog područja. Štabovi 'brigada održavali su s bataljonima na položajima obično telefonsku vezu preko poljskog kabla, a u nižim jedinicama osnovno sredstvo veze bili su i dalje kuriri-pješaci.

Obavještajna služba bila je stalno slabo mjesto komandovanja u divizijama. Mogućnosti terenske obavještajne službe, kao ni izviđačke jedinice nisu bili korišteni sa dovoljno plana i sistema, 'pa su podaci o neprijatelju bili uvijek samo sumarni i često zastarjeli. Izviđačke jedinice nisu bile opremljene za zimske uslove, jer nisu imale skija ni bijelih plašteva. Ni intendantska služba nije se uvijek brzo snalazila, naročito za vrijeme većih pokreta i prilikom prekida saobraćaja zbog snijega. Štab 11. korpusa bio je s razlogom najzadovoljniji radom sanitetske službe, koja je s oskudnim stručnim kadrom uspjevala da dobro rješava svoje zadatke u borbi i van borbe. Od rada četnih 'bolničara i borbe za higijenu u jedinicama, pa do stanja u divizijskoj prihvatnoj bolnici i uske saradnje s terenskim organizacijama NOP-a, nije bilo većih propusta.

Diverzantske čete i samostalne protuoklopne baterije divizija nisu zimi dolazile do nekog izražaja, jer neprijatelj na operativnom području 11. korpusa nije se koristio svojom motorizacijom u značajnijem obimu.

Osnovnoj i stručnoj vojnoj obuci posvećivana je puna pažnja. Pored obuke u borbenim jedinicama, i u dopunskim bataljonima, održavani su i brojni kursevi za starješine, stručne službe i političke rukovodioce. Pošto je u decembru 35. divizija popunjena većim brojem bivših zavedenih pripadnika legionarskih i četničkih jedinica, razbijanjem kod Gračaca, za njih je bio organiziran didata za Vojnu akademiju, izabrana između najboljih poseban petnaestodnevni politički kurs. Prva grupa kan-

nižih rukovodilaca 11. korpusa upućena je 19. januara, preko Splita i Hercegovine, u Beograd.³⁹

Za potrebe novoformiranih vazduhoplovnih, oklopnih i pomorskih jedinica bio je, također, izdvojen dio kadra i odabranih mlađih boraca, te stavljen na raspolaganje Glavnom štabu Hrvatske, koji ih je upućivao u određene centre.

Početkom 1945. godine u ustaško-domobranskoj vojsci dovršavana je reorganizacija započeta u novembru 1944. godine. Sve ustaške i domobranske jedinice ušle su u sastav novoformiranih divizija NDH, koje su još neposrednije nego ranije bile uključene u njemačke oružane snage. Na području Like i Gorskog kotara, od 8 ustaških bojni (iz 4. i 18. ustaškog zdruga) i 7 domobranskih (iz 3. i 4. domobranskog zdruga) formirana je 11. ustaško-domobranska divizija, jačine oko 8.000 vojnika sa štabom u Gospiću. Ona je u januaru bila ojačana 33. ustaškom bojnom, koja je iz Zagreba upućena u Liku, a kasnije je u njen sastav ušao i 32. ustaški zdruk iz regiona Rijeke, i dvije bojne 23. ustaško-domobranskog zdruga iz Zagreba. Sjeverno od Bihaća, u dolini Une i u Baniji, formirana je 4. ustaško-domobranska divizija, jačine i sastava sličnog kao i 11. divizija, dok je u samom Bihaću formirana nešto slabija 10. divizija. Te sve tri divizije stajale su pod neposrednom komandom njemačkog 15. brdskog armijskog korpusa. Trinaesta ustaško-domobranska divizija imala je svoj 17. zdruk u Ogulinu. Ona je u februaru učestovala u borbama ok* Plitvičkih jezera.

Glavnina 392. legionarske divizije bila je i dalje u Gackom polju. Njena dva bataljona i 19. ustaška bojna bili su na sektoru Vrhovina, a od sredine januara do sredine februara tamo je bio i jedan njemački erzac lovački bataljon »B«, koji je, zatim, upućen u Ogulin. Dinarski četnički korpus u januaru je napustio Gacko polje i povukao se prema Rijeci. U ovom Đujićevom »korpusu« bilo je oko 4.000 četnika, od kojih je 1.200 bilo iz juž-

³⁹ Zbornik, tom V, knj. 38, dok br. 20 i 21.

nog dijela Like.⁴⁰ Štab njemačkog 15. brdskog korpusa sa 373. divizijom, ostacima 264. divizije i ostalim dijelovima držao je D. Lapac i širi rejon Bihaća.

*Borbe 43. istarske divizije u Gorskom kotaru,
Hrvatskom primorju, Istri i Pokupju*

Razdoblje od osnivanja 43. divizije do njezina dolaska u Gorski kotar bilo je najteže vrijeme partizanske borbe u Istri. U svakodnevnim borbama s mnogo nadmoćnijim neprijateljevim snagama i u neprekidnim pokretima iscrpio se ljudstvo. Zdravstveno stanje bilo je sve teže. Mnogi borci imali su slabu obuču, a neki su bili i potpuno bos. Nedostajanje logorske opreme i hrane pogoršavalo je, ionako, teško stanje, tako da je uvelike utjecalo na borbenu sposobnost 43. divizije.

Poslije dolaska u Gorski kotar, na oslobođeni teritorij, gdje su uvjeti za organizaciono sređivanje jedinica bili neusporedivo bolji nego u Istri, Štab 43. divizije uspio je za kratko vrijeme da sredi brigade, popuni ih ljudstvom iz Istre i osigura bolje snabdijevanje odjećom, obućom i hranom.

Druga brigada vratila se iz Istre prepolovljenog brojnog stanja. Mnogi bolesni i ranjeni borci ostali su u Istri na vojnopozadinskim stanicama nesposobni za pokret. Prvih dana decembra održan je u Lokvama sastanak Štaba 43. divizije i Štaba 2. brigade, na kojem je, svestrano, analizirano djelovanje ove brigade u Istri u oktobru i novembru 1944. godine. Zaključeno je da se u Istru uputi grupa političkih rukovodilaca s političkim komesarom divizije na čelu, sa zadatkom da u suradnji s organima narodne vlasti organizira prikupljanje hrane, odjeće, obuće i prebacivanja prikupljenog materijala u Gorski kotar. Grupa se pod vrlo teškim uvjetima probila u Istru i uspješno obavila zadatak. Zbog sve većeg broja neprijateljevih vojnika u Istri, nisu ni je-

^w Branko Latas, Četnici iz Like u službi Nijemaca na području Hrvatskog primorja, Vojnoistorijski glasnik br. 1/76.

dinice odreda, koje su ostale u Istri, mogle djelovati u većem brojnom sastavu, pa su iz mnogih jedinica borci raspoređeni u brigade u Gorski kotar. U izvršenju tih zadataka, a naročito pri prebacivanju hrane i stoke preko pruge Rijeka—Tnšt, palo je mnogo boraca. Neprijatelj je na svim putovima i stazama koje vode iz Istre u Kastavštinu, pa čak i na najzabačenijim mjestima postavljao zasjede. Kod sela Vela Učka pao je u zasjedu i poginuo Svetožar Vučinić, oficir u Stabu 2. brigade.

Krajem 1944. godine Glavni štab Hrvatske uputio je u 43. diviziju grupu vojnih i vojno-političkih rukovodilaca, većinom iz banijskih jedinica, koji su bih raspoređeni na rukovodeće dužnosti u brigadama i svojim iskustvom mnogo doprinijeli organizacionom sređivanju brigada i uspjesima u borbama s neprijateljem.

Primorsko-goranski NOP odred koji 'je dještvoval na području Gorskog kotara i Hrvatskog primorja stavljen je pod komandu Štaba 43. istarske divizije.

Stab 43. divizije rasporedio je brigade i Primorsko-goranski odred na granične dijelove oslobođenog teritorija, imajući u vidu raspored njemačko-ustaško-domobranskih i četničkih snaga, kao i mogućnost djelovanja naših snaga u pozadini neprijatelja i na njegovim najosjetljivijim saobraćajnicama. Na centralnom dijelu oslobođenog teritorija mogao se razvijati svestrani rad na vojnoj i političkoj izobrazbi ljudstva, rad bolnica, vojno-pozadinskih ustanova i organa narodne vlasti. Zbog veličine područja koje je branila, 43. divizija nije mogla djelovati skupno, već po brigadama, a često i po bataljonima.

Iz Cabra, gdje je pred postrojenim jedinicama 1. brigade govorio politički komesar 11. korpusa, ona je krenula na marš u pravcu Broda na Kupi i dalje u Ravnu Goru i Srpske Moravice. Ustaše iz Vrbovskog odmah su napale dijelove 1. brigade u Srpskim Moravicama, ali su bile odbijene. Neposredno poslije toga ustaše su napustile Vrbovsko i povukle se u Ogulin. Brigada je ušla u Vrbovsko i razmjestila se na prostoru Vrbovsko — Močila — Senjsko. Stab joj je bio u Vrbovskom.

Visoki snijeg, koji je početkom 1945. godine napadao u Gorskom kotaru, doveo je do izvjesnog zastoja u borbenim aktivnostima na ogulinskom sektoru i u međurječju Kupe i Dobre, gdje su bile raspoređene 1. i 2. brigada 43. divizije. Neprijateljeve manje jedinice na skijama upuštale su se povremeno u dublje izviđačke akcije na slobodni teritorij, ali sve do pred kraj januara većih borbi nije bilo.

Prelazak 13. divizije u Liku i izbijanje fronta 8. korpusa NOVJ u južnu Liku, izazvao je pregrupiranje snaga njemačkog 15. korpusa. Njemu se krajem 1944. godine i početkom 1945. godine ponovno nametao kao osnovni operativni zadatak da poveže snage na unskoj komunikaciji: 373. legionarska divizija, ostaci 264. divizije i korpusni dijelovi sa snagama 392. legionarne divizije ojačane 11. ustaško-domobranskom divizijom, koje su bile raspoređene u zahvatu komunikacija: Ogulin — Brinje — Senj i Brinje — Otočac — Gospić. Dijelom snaga 392. divizije s komunikacije Ogulin — Senj ojačani su neprijateljevi položaji u Gackom polju, oko Vrhovina i u Gospiću, da bi se upotrijebili za planiranu operaciju povezivanja fronta. Svoje položaje u Hrvatskom primorju ova divizija predala je 138. puku 188. divizije.

Štab 43. divizije uputio je početkom januara svoju 3. brigadu na sektor Drežnice, da bi vršila pritisak na oslabljene dijelove 392. divizije oko Brinja. Da bi se oslobodio tog pritiska, a znajući raspored i sistem osiguranja ove brigade, neprijatelj ju je 14. januara sa dvije ustaške bojne (19. i 33) ojačane legionarima, napao iz Brinja, Križpolja i Jezerana. Brzim i iznenadnim napadom, koristeći se neoprežnošću 2. i 3. bataljona koji su bili raspoređeni u Stanićima i Kosovcima, ustaše su upale u dubinu rasporeda brigade, opkolile i potpuno razbile 2. bataljon i nanijeli 3. brigadi teške gubitke (33 poginula, 9 ranjenih i 19 nestalih). Brigada je bila odbačena prema Mihajlovićima, a zatim je protunapadom prisilila ustaše na povlačenje u polazne baze.⁴¹

³⁹ Zbornik, tom V, knj. 38, dok br. 20 i 21.

Krajem januara dijelovi 3. zdruge 13. ustaško-domobranske divizije i njemačkog 1. rezervnog puka izvršili su sličan pokušaj prepada na 1. i 2. brigadu 43. divizije brzim ispadom iz Ogulina i Generalskog Stola u pravcu Vrbovskog i Bosiljeva, da bi rasteretili pritisak na komunikaciji Karlovac — Ogulin. Oba puta iznenađenje nije postignuto, pa je neprijatelj bio prinuđen da se, uz gubitke, povuče u polazne baze.⁴²

Pljačkaški i izviđački ispadi na slobodni teritorij Gorskog kotara i sjeverno od Ogulina nastavljeni su i u februaru. Veći ispad izvršila je 3. bojna 18. ustaško-domobranskog zdruge iz Brinja u Drežnicu, ali je protunapadom 3. brigade 43. divizije odbačena u polaznu bazu. Druga brigada vodila je 11. februara kod Ozlja uspješnu borbu protiv dijelova 3. ustaškog zdruge 13. ustaško-domobranske divizije i nanijela joj gubitke. I 3. brigada 43. divizije bila je aktivna u napadima na neprijateljeva obezbjeđenja komunikacije Ogulin — Brinje — Senj. Veći napad izveden je 20. februara na utvrđenu ustaško-legionarsku posadu na prijevoju Vrh Kapele. Posada nije savladana, ali su joj nanijeti osjetni gubici. Primorsko-goranski NOP odred bio je aktivan na primorskom sektoru jugoistočno od Rijeke, štiteći slobodni teritorij sjeverozapadnog dijela Gorskog kotara. Partizanske jedinice istarskog sektora neprekidnim manjim ofanzivnim akcijama, naročito djejtvom iz zasjeda ometale su neprijateljev saobraćaj na svim važnijim komunikacijama kroz Istru i postigle niz uspjeha u teškim uvjetima guste okupacije ovog dijela naše zemlje.⁴³

Borbe u Lici početkom 1945. godine

Dok je prvih dana januara 1945. u većem dijelu Like vladalo borbeno zatišje, jedinice 8. i 7. divizije NOVJ produžile su napade protiv sjeverozapadnih obez-

⁴² Mitar Đurišić, Dejstva 11. korpusa NOVJ od avgusta 1944. do marta 1945, Vojnoistorijski glasnik br. 1/1958.

⁴³ Zbornik, tom V, knj. 38, dok. br. 61.

PREGLED SOCIJALNOG I NACIONALNOG SASTAVA LJUDSTVA
11. KORPUSA NOVJ ZA DECEMBAR 1944. GODINE¹

Redni broj	Jedinica	Brojno stanje po spisku	SOCIJALNI SASTAV							NACIONALNI SASTAV													
			Radnika	Seljaka	Intelektualaca	Obrtnika sitnih trgov.	Namještenika i srednjoškolaca	Vojnih lica	Policajaca žandar- mar- a, finans- ista	Srba	Hrvata	Slovenaca	Crnogoraca	Muslimana	Talijana	Rusa	Jevreja	Mađara	Čeha	Nijemaca	Poljaka		
1	Stab i pri Žtabu	95 ³	18	34	11	3	1	16	13		52	42		1									
		176	45	85	12	8		23	3		68	108											
2	1. aero-baza Hrvatske	28	9	16	2			1			14	13		1									
		69	9	60							46	23											
3	13. divizija	872	518	114	51	96		37	28	28	188	655	8	7	2	2	9	1					
		2678	1563	566	50	261		123	36	79	176	2273	30	2	15	129	20	2		9	1	21	
4	35. divizija	900	383	369	44	40		35	28	1	528	360	1	2	4	3		2					
		2600	1106	1247	48	111		68	18	2	1174	1318	10	2	46	27	1	5				18	
5	43. divizija	759	357	337	24	6		30	4	1	24	658	5	2		64	6						1
		1928	844	1008	26	19		30	i		17	1712	6		1	108	21			2	1		
6	Grupa odreda P. G ²	205	150	26	3	12		13		1	70	128	1	1		5							
		500	344	94	2	31		29			99	324	5		1	70				1			
7	Grupa odreda 43. divizije	74	26	47	1							74											
		138	39	94		1		4				125		2		11							
8	Artiljerijski divizion 11. korpusa	56	47			3		3	i	2	17	38	1										
		136	103	8	1	10		13	i		13	116			2	3						2	
Ukupno		2989	1508	943	136	160		135	74	33	893	1968	16	14	6	74	15	3			2	41	
		8225	4053	3162	139	441		290	59	81	1593	5999	51	6	65	408	41	7					
		11.214	5561	4105	275	601		425	133	114	2486	7967	67	20	71	482	56	10		12	2	41	

¹ Dokumentat, bez potpisa (pisan mastilom i olovkom), u Arhivu VII, reg. br. 22-1/7, k. 569 A.
Zbornik, tom, V, knj. 36, dok. br. 121.

² Primorsko-goranskih
³ Cifra u brojocu označava broj rukovodilaca, a cifra u imeniocu broj boraca.

bjedenja Bihaća, započete krajem decembra, potiskujući neprijatelja iz rejona Drežnik, Vaganac, Ličko Petrovo Selo, prema dolini Une nastojeći da što bolje obezbijede vezu svoga oslobođenog teritorija sa slobodnim teritorijem Like i preko njega s oslobođenom Dalmacijom.⁴⁴ Da bi oslabio pritisak jedinica NOVJ prema Bihaću, Štab njemačkog 15. brdskog korpusa naredio je 392. legionarskoj diviziji da s područja Vrhovina vrši pritisak prema Plitvičkim jezerima i Prijeboju, a iz rejona Ramljana prema Krbavskom polju. Pošto je opremio jedan svoj bataljon skijama, krpljama i bijelim ogrtačima, Štab 847. puka uputio ga je 5. januara u napad s Cudinog klanca prema Plitvičkom Ljeskovcu, gdje je bio raspoređen jedan bataljon 2. brigade 35. divizije. U isto vrijeme neprijatelj je iz Bihaća krenuo jakim snagama u protunapad na snage 4. korpusa NOVJ u Izačiću i Vrsti, težeći da se probije ka Ličkom Petrovom Selu.

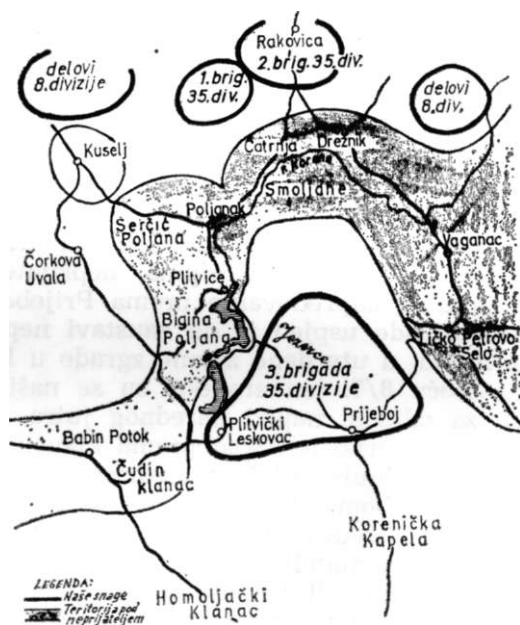
Neprijatelj je uspio da se probije u Plitvički Ljeskovac i tamo je zanoćio. Štab 35. divizije naredio je 3. brigadi da sa dva bataljona, u sadržajstvu s bataljonom 2. brigade blokira neprijatelja, a zatim da ga napadne i uništi. Dok su naši bataljoni, krećući se sporo i oprezno kroz šumu i duboki snijeg, zauzimali 6. januara raspored na liniji Uvalica — Mirić Štropina, neprijatelj je pokušao da produži napredovanje prema Prijeboju. Drugi bataljon 3. brigade uspio je da zaustavi neprijatelja i odbaci ga nazad, u utvrđene zidane zgrade u Plitvičkom Ljeskovcu. Noću 6/7. januara dok su se naši bataljoni pripremali za odlučni napad narednog jutra, neprijateljev bataljon se žurno povukao prema klancu, ostavivši, čak, svoja tri poginula vojnika nesahranjena, mada nije odstupao pod borbom. Neprijateljevi dijelovi iz Bihaća nisu uspjeli da napreduju dalje od Izačića. Iz rejona Izačića i Baljevca neprijateljeva artiljerija gađala je preko Plješevice Korenicu, ali bez nekog značajnijeg učinka.

Pokušaj neprijatelja da iz Ramljana prodre 4. januara prema Buniću nije uspio. Jedan bataljon 2. brigade 13. divizije, poslije kraće borbe kod Čanka, odbi-

⁴⁴ Zbornik, tom V, knj. 37, dok. br. 121.

cio ga je u polazni rejon. Oko Gospića i Perušića, u prvoj dekadi januara 1945, bilo je mirno. Ni pokušaj 2. brigade 13. divizije da 13. januara izbacij dijelove 392. legionarske divizije iz Ramljana i Ivčevića-Kose nije se završio uspješno, jer se neprijatelj utvrdio u srednjem dijelu Ramljana, a jedinice je nemoguće bilo držati na položajima preko noći, pa su povučene u polazne rejone.⁴⁵

Stab 11. korpusa nastojao je na izvršavanju naređenja o čišćenju snijega sa ceste Plitvička jezera — Prijeboj — Korenica, a starješine u bataljonima sve su više pružale otpor sprovođenju toga naređenja, jer su smatrale da je to uzaludno mučenje izglednijih i prozebljih boraca. Dolazilo je i do otvorenog nezadovoljstva, pa su neke starješine bile pozvane na odgovornost.⁴⁶

Situacija oko Plitvičkih jezera 12. februara 1945. godine — uveče

³³ Zbornik, tom V, knj. 37, dok. br. 128.

³⁴ Zbornik, tom V, knj. 37, dok. br. 68 i 121.

Po naređenju Štaba 11. korpusa izvršena je 10. januara promjena u rasporedu brigada 35. divizije. Treća brigada prešla je u rejon Frkašić, Klačnjica, Vedašić, sa zadatkom da čisti snijeg sa ceste od Korenice do Udbine., 2. brigada rasporedila je jedinice u Čuić Krčevinu, Plitvički Ljeskovac, Uvalicu i Koreničku Reku, 1. brigada ostala je na prostoru Trnavac, Homoljac, Vujinove Glave, a Stab 35. divizije s ostalim jedinicama u rejonu Korenice. Za čišćenje ceste od Korenice do Prijeboja upotrebljeni su dijelovi 2. brigade i prištapske jedinice 35. divizije. Najzad, 13. januara prvi kamioni s materijalom probili su se kroz Liku za Kordun.

U drugoj dekadi januara, jedinice 35. divizije nisu imale značajnijih sukoba s neprijateljem. U sukobima patrola oko Babinog Potoka i Turjanskog, doživljeli su poneko iznenađenje i gubitke, jer se neprijatelj koristio skijama i maskirnim odijelima. Povremena uzajamna bombardiranja artiljerijom bila su sračunata više na moralni nego na materijalni učinak. Tih dana prostor 13. i 35. divizije nadlijetali su sovjetski transportni avioni, a bačeno je i nešto materijala na Krbavsko polje.

Pošto su se vremenske prilike i snabdijevanje u drugoj polovici januara nešto poboljšali, na savjetovanju u Stabu 11. korpusa riješeno je da se ispituju uvjeti za aktiviranje jedinica prema cesti Gospić — Otočac, na skijama i maskirnim odijelima. Povremena uzajamna Odlučeno je da se 3. brigada prebaci preko Plješevice na Kamensko i napadne neprijatelja u rejonu Kruga. Treća brigada krenula je na taj zadatak 21. januara, ali nježno prisustvo na Kamenskom neprijatelj je odmah otkrio i preduzeo sve mjere obezbjeđenja. S Gradine, zapadno od Kruga, neprijatelj se povukao neposredno prije napada, a 3. brigada je, nastupajući na napuštene položaje, zbog slabe veze imala gubitaka od svojih minobacača. Pošto je ocjenila da nema pogodnog objekta za napad na tom sektoru, ona se 22. januara vratila u Frkašić.

Trinaesta divizija imala je u januaru 1. i 2. brigadu prema cesti Otočac — Gospić na prostoru Ljubovo, Kuz-

manovača, Bunić, Čanak, Trnavac, a 3. brigada bila je južno od Gospića na liniji Počitelj — Medak — Vrebac — Ostrvica. Na tom dijelu fronta vladalo je u januaru zatišje. Bilo je samo nekoliko manjih sukoba s neprijateljevim jedinicama koje su vršile izviđačke ispade iz Gospića prema Metku, a od Perušića i Lešća prema Kuzmanovači i Čanku. Neprijateljeva grupa jačine od 200 ustaša i domobrana napala je 17. januara dijelove 2. brigade 13. divizije na položajima Oštri grič (tt 1033) — Stampar (na putu Bunić — Ramljane). Jedinice 2. brigade na vrijeme su otkrile namjeru neprijatelja, spremno ga dočekale i u samom početku razbile i protjerale nazad. Neprijatelj je tom prilikom imao 4 poginula vojnika. Istog dana neprijateljeve snage od 240 vojnika napale su dijelove 1. brigade 13. divizije u Zivulji. Poslije kraće borbe neprijatelj se povukao u Crnu Vlast. Dva-desetčetvrtog januara na položajima (koji su bili stalno zaposjednuti dežurnim jedinicama) ispred neprijateljevog garnizona Gornji Babin Potok smrzlo se 6 boraca 1. brigade. Nakon toga Brigada je (29. januara) dobila smjenu i prebacila se u rejon Debelo Brdo — Grabušić (10 km južno od Korenice) na odmor.⁴⁷

Stab 13. divizije posvetio je za to vrijeme svu pažnju organizacijskom učvršćivanju, snabdijevanju, obuci i političkom radu. Na frontu kod Lapca 20. divizija vršila je i dalje pritisak na dijelove njemačke 373. divizije i pripremala se da pređe u veće napade čim se vremenske prilike poprave. Haubički divizion 8. korpusa bio je u Pečinama, na raspolaganju Stabu 11. korpusa.⁴⁸

Pred kraj januara zima je nešto popustila i vrijeme se počelo stabilizirati. Glavni štab Hrvatske dobivao je podatke prema kojima se njemački 15. brdski armijski korpus pripremao da uskoro povuče svoje snage iz Lapčkog polja u rejon Bihaća, te da učini novi napor da

⁴⁷ AVII, k. 915: operativni dnevници 13. divizije i 11. korpusa NOVJ.

⁴⁸ Zbornik, tom V, knj. 36, dok. br. 111; knj. 37, dok. br. 128 i AVII, k. 101, br. reg. 6.

ustpostavi kontrolu nad rejonima Plitvičkih jezera i poveže svoj front od Karlobaga, preko Gospića, Vrhovina i Prijeboja, do Bihaća. Pretpostavljajući da bi neprijatelj mogao nastupati ne samo najprećim pravcem preko Prijeboja, već, istodobno usmjeriti napad iz Bihaća proko Vaganca na Drežnik, a iz Gackog polja i Vrhovina preko Poljanka ka Drežniku, naređeno je Stabu 11. korpusa da 35. divizije pomjeri nešto na sjever, tako da joj glavnina snaga bude na granici Like i Korduna. Pošto više nije prijetila opasnost od većih ispada 11. ustaško-domobranske divizije iz rejona Gospića na jug, 13. divizija mogla je svoje desno krilo protegnuti preko Trnavca do Homoljca i zatvoriti pravac Vrhovine — Korenica. Stab 11. korpusa naredio je 29. januara Stabu 35. divizije da ostavi jednu brigadu u rajonu Prijeboja, a sa dvije da se premjesti na prostor između Plitvičkih jezera i Rakovice, s tim da se sa zapada obezbjedi na pravcima koji tamo izvode od Gackog polja, a na istoku da se poveže s dijelovima 4. korpusa koji su bili u dodiru s neprijateljevim snagama sjeverno od Bihaća. Dijelom snaga 35. divizija je, ujedno, trebalo što prije da očisti od snijega cestu od Rakovice preko Poljanka do Prijeboja.

Pregrupiranje jedinica 35. divizije izvršeno je 30. januara, pa su one zauzele ovaj raspored: Stab 35. divizije s prištapskim jedinicama u Rakovici i Catrnji; 1. brigada u Poljanku, Plitvicama i Sertića Poljani; 2. brigada u selima oko Rakovice (Brajdići, Grabovac, Sabljakovo, Krivaja); 3. brigada ostala je na sektoru Prijeboja, s bataljonima u Jezercu, Čuić Krčevini, Uvalici i Koreničkoj Reci; Artiljerijski divizion ostao je u Ponoru, jer zbog snijega nije mogao da se premješta; protutenkovska baterija ostala je, također, u Korenici, a dopunski bataljon i prihvatna bolnica u Seganovcu.⁴⁹ Te svoje dijelove Stab 35. divizije ostavio je u Lici, izvan rasporeda brigada, jer je smatrao da n datim uvjetima neće biti ugroženi iznenadnim djejtvom neprijatelja i da je odlazak 1. i 2. brigade na prostor sjeverno od Plitvičkih

⁴⁹ Zbornik, tom V, knj. 37, dok. br. 128.

jezera samo privremen. Štab 11. korpusa prešao je iz Lovinca u Korenicu.

Prvih deset dana februara mjeseca 1945. na prostoru oko Plitvičkih jezera vladalo je i dalje borbeno zatišje. Zbog odlaska njemačkog bataljona »Jäger B« iz Babinog Potoka prema Ogulinu i nekih pomjeranja u neprijateljevom rasporedu oko Vrhovina, bio je u našim štabovima stvoren dojam da neprijatelj tamo grupira jače snage, pa je 1. i 2. brigadi 35. divizije naređeno da to provjere pojačanim izviđanjem.

Da bi se u slučaju nove operacije na sektoru Plitvičkih jezera vezivale snage gospićke grupacije jačim pritiskom na nju s juga, Štab 13. divizije odlučio je tada da napadne neprijateljeve posade u Bilaju i Ribniku. Prema planu Štaba 13. divizije trebalo je zauzeti Ribnik, gdje je bila 6. ustaška bojna s oko 400 ustaša, i Bilaj, u kome se nalazila 19. ustaška bojna iste jačine, s tim što je bila ojačana sa 2 tenka i 2 topa. Oba uporišta bila su dobro vojnički organizirana, s izgrađenim jakim sistemima fortifikacija, koje su građene i dograđivane pune tri godine.

Treća brigada je sa dva bataljona u prvoj liniji i jednim bataljonom u drugoj liniji nastupala prema Ribniku. Zbog guste magle nije primjetila da je uporište napušteno. Kad je zauzela Ribnik, 3. brigada nastavila je napredovanje u istom rasporedu prema Bilaju, jer je njenim izbijanjem pred Bilaj trebalo da počne napad 2. brigade na to mjesto. No, kad je već borbeno budnost u boraca i starješina 3. brigade oslabila, što su iskoristile ustaše koje su na liniji željezničke stanice Bilaj — Ribnik dočekale 1. i 2. bataljon na odstojanju od svega 50 metara. Obasuta bliskom iznenadnom jakom vatrom, 3. brigada se uskomešala i odmah se počela povlačiti prema Ribniku. Neprijatelj joj je nanio ozbiljne udarce.⁵⁰ Poslije povlačenja oko 1500 metara (na rub Rihnika), 3. bataljon 3. brigade prihvatio je razbijene prednje dije-

⁵⁰ U prvom naletu 6. bojne izbačen je iz stroja čitav Štab 2. bataljona 3. brigade, a u 1. bataljonu komanda čete.

love i odbacio neprijatelja nazad. Drugi bataljon, koji je najteže stradao, zadržan je u rezervi dok su 1. i 3. bataljon ponovno prešli u napad. Na istoj liniji kao i prvi put, ustaše su prešle u protunapad, razbile 1. i 3. bataljon i prisilile ih na brzo i neuredno povlačenje sve do iza Ribnika. Za sve to vrijeme (istog prijedopodneva) 4. bataljon nalazio se u neprijateljevoj pozadini u rejonu Vujnović brdo (k. 583), Bilajsko Novo Selo i vodio borbe s pojačanjima koja su dolazila iz Gospića. Međutim, on nije imao dovoljno snaga da ih zadrži, jer se i sâm iz; vrlo teškog -položaja jedva uspio probiti prema Velebitu.

Druga brigada uspjela je zauzeti dominantne položaje oko Bilaja (k. 582, k. 601). Poslije izbijanja u sam centar sela, neprijatelj je s oko 300 vojnika izvršio protunapad na ovu brigadu i potisnuo je prema Barletama. Neprijatelj je imao namjeru da joj presječe odstupnicu i da je potisne između rijeka Like i Jadove, ali je ona vješt看 manevrom izbjegla okruženje i izvukla se u rejon Barleta. Dva bataljona 2. brigade i jedan bataljon 1. brigade koji su vršili pritisak na sektoru Lički Osik — Perušić upali su u Široku Kulu, što je bilo dovoljno da se privuku rezerve iz Gospića.

Napad je propao. Veliko prostranstvo na kojem je on proveden rastopilo je, ionako, male snage 13. divizije, i napad se pretvorio u niz malih, po prostoru i vremenu, razdvojenih akcija. Odnos snaga, koji je bio 1:1, još više je ovakvim rasporedom učinjen nepovoljnim za 13. diviziju. Njene jedinice imale su 25 mrtvih, 47 ranjenih i 57 nestalih. Među poginulima bili su i komandanti i politički komesari 1. i 2. bataljona 3. brigade i komandant 4. bataljona 2. brigade, te tri rukovodioca četa. Jedinice su izgubile 3 mitraljeza, 8 puškomitraljeza i 56 pušaka.

Prema ocjeni Štaba 13. divizije osnovni uzrok neuspjeha ove akcije bio je u tome što su »... podaci o< neprijatelju bili nedovoljno provjereni i samim tim potcjenjene su snage neprijatelja, a i naše snage za napad određene su male u odnosu na neprijatelja...«⁵¹

Stab 11. korpusa NOVJ ocjenio je da napad nije uspio zbog ovih propusta: što je Stab 13. divizije ne-

" AVII, k. 913, br. reg. 29/3 i k. 915, br. reg. 39/3.

realno procjenio situaciju u neprijatelja, određivši da istodobno napadne oba uporišta s tako malim snagama; zato što napad nije izveden noću, čime bi se onemogućila ili vremenski odgodila intervencija neprijatelja iz drugih garnizona, jer je on noću nerado izlazio iz svojih utvrđenja; Stab 13. divizije nije smio ostati bez rezerve, a posebno ne u ovom slučaju kada su jedinice razbijene i vode borbe na više pravaca; poslije dvostrukog neuspjeha 3. brigade, trebalo je izvući 2. brigadu i s njom nastupi neprijatelja u bok.⁵²

Pretpostavka da se neprijatelj sprema za novi prodor u Krbavsko polje, bila je tačna. Stab 392. divizije planirao je da s glavninom svojih snaga s linije Saborski — Vrhovine prodrle u prostor Plitvička jezera, Prijeboj, Korenica. U susret njima sa sektora Bihaća trebalo je da izbiје 4. ustaško-domobranska divizija, a s linije Ramljani — Perušić — Lički Osik na prostor Bunić, Krbavica, Debelo Brdo, glavnina 11. ustaško-domobranske divizije. Početkom napada određen je za 11. februar, a napadne kolone trebalo je do 13. februara da se spoje u sjevernom dijelu Krbavskog polja.

Neprijateljevi izviđački dijelovi bili su 10. februara vrlo aktivni kako na bihaćkom tako i na vrhovinskom sektoru. Dijelovi 8. divizije vodili su tog dana borbu sa dvije neprijateljeve kolone koje su iz Jezerana i Josipdola prodrle u rejon Ličke Jesenice i Plaškog. Narednog dana neprijatelj je prešao u koncentriran napad iz tri pravca na 1. i 3. brigadu 8. divizije u rejonu Plitvičkih jezera. Iz Babinog Potoka u Plitvički Ljeskovac prodrli su 2. bataljon 846. puka i 3. bataljon 847. puka 392. divizije, potisnuvši prednje dijelove 3. brigade prema Jezercu i Prijeboju. Iz Saborskog prema Kuselju, na prednje dijelove 1. brigade u Sertić-Poljani napala je 1. bojna 13. ustaško-domobranskog zdruga, ojačana jednim stražarskim bataljonom i jednom četom lovačkog bataljona 392. divizije. Dijelovi brigade pod borbom su se povlačili od Kuselja prema Sertić-Poljani. Dvije bojne 4. ustaško-domobranske divizije i jedan bataljon 373. divizije napadali su iz Izačića, preko Ličkog Petrovog Sela

⁵² Isto, k. 913, br. reg. 30/3.

i Vaganca, u pravcu Smoljanca, potiskujući dijelove 8. divizije preko Korane ka Drežniku.⁵³

U takvoj situaciji, Stab 11. korpusa, smatrajući da je trenutno najopasniji prodor neprijatelja prema Poljanku, naredio je 35. diviziji da obranu pravca Kuselj — Poljanak ojača s još jednim bataljonom, a dva bataljona 2. brigade (2. i 3) Upućeni su iz Rakovice prema Biljevini i Kuselju da izvrše bočni napad na tu neprijateljevu kolonu. Treći bataljon 2. brigade, nastupajući u koloni bez dovoljno obezbjeđenja, naišao je u Vodenim dragama (sjeveroistočno od Kuselja) iznenada na glavnu 1. bojne 17. ustaškog zdruge, koja je bila razvijena za borbu, pa je pretrpio gubitke i morao da se brzo povuče. Ni 2. bataljon 2. brigade, koji je nastupao lijevo od 3. nije poslije toga uspio da organizira solidnu obranu na Manduševcu, pa je neprijatelj poslije podne napredovao prema Rakovici do Korita, a noću zauzeo i Čatrnju.

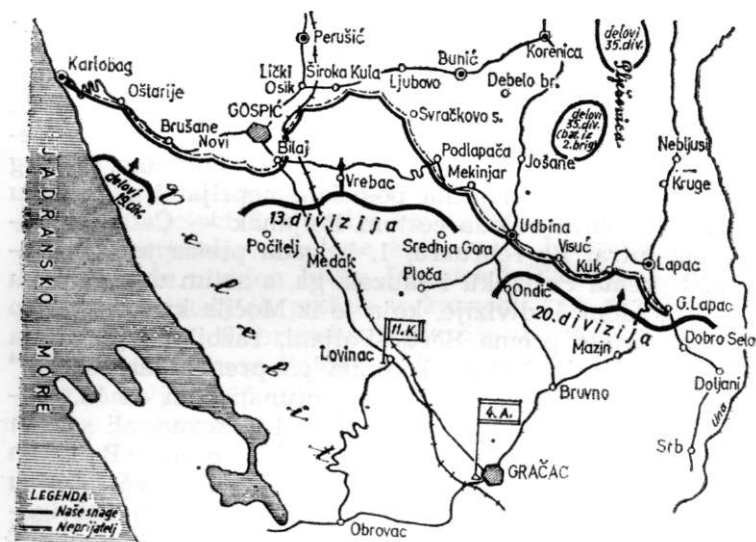
Prva brigada 35. divizije, kod pritiskom koji je neprijatelj vršio prema Poljanku sa zapada, sjevera i juga, napustila je predveče Sertić-Poljanu, Plitvice i Poljanak, pa je s prikupljenim snagama organizirala obranu Velike i Male Lisine sjeveroistočno od Poljanka. S tog prostora ona je spriječila pokušaje neprijatelja da noću 11/12. februara ovlada cestom Poljanak — Čatrnja. Na rednog jutra, 12. februara, 1. brigada prešla je u protunapad prema Poljanku i zauzela ga, a zatim u sadjeistvu s 1. brigadom 8. divizije, koja je iz Močila krenula preko Vodene drage prema Sertić-Poljani, razbila neprijatelja u rejonu Sertić-Poljane i gonila ga prema Saborskom.⁵⁴

Treća brigada 35. divizije, protunapadom od 12. februara izjutra, povratila je Plitvički Ljeskovac, ali se dva neprijateljeva bataljona nisu povukla prema Babinom Potoku, već su preko Bigine Poljane i Plitvica izbili u Poljanak i Sertić-Poljanu, koje su glavne snage 1. brigade bile napustile goneći neprijatelja prema Saborskom. Druga brigada odbacila je 12. februara iz Korita prema

⁵³ Oslobođilački rat, 2, str. 530.

⁵⁴ Mitar Đurišić, Dejstva 11. korpusa NOVJ od avgusta 1944. do marta 1945. godine, Vojnoistorijski glasnik br. 1/1958. godine.

Selištu, željeznički stražarski bataljon, ali u oštroj bliskoj borbi oko Čatrnje nije uspjela da otuda potisne 1. bojnu 13. ustaškog zdruga. U toj borbi 1. bataljon 2. brigade 35. divizije, s kojim se nalazio i Stab 2. brigade, bio je iznenađen jednim ustaškim protunapadom, pa su ti borbi ranjeni, pored ostalih, komandant brigade Bogdan Mamula i politički komesar brigade Cvetko Cuculić. Pošto je 12. februara i neprijateljeva kolona, koja je napadala sa sektora Bihaća uspjela da prodre u Smoljanac i Rastovaču, a 1. brigada 35. divizije nije uspjela da protunapadom zauzme Sertić-Poljanu, (nego se povukla u Korita, položaj je tog dana uvečer bio prilično komplikovan. Neprijatelj je držao prostor Vaganac, Čatrnja, Plitvice, Ličko Petrovo Selo, ali su njegove snage na tom prostoru imale čvrstu vezu samo sa sektorom Bihaća.

Nova linija fronta kroz Liku (17. mart)

Napad 11. ustaško-domobranske divizije iz Široke Kule i Perušića na 13. diviziju na Ljubovu počeo je 12.

februara. Poslije manjih prodora na Ljubovu i kod Čanka, taj napad je zaustavljen. Već narednog dana protunapadom dijelova 13. divizije ti prodori su bili likvidirani i neprijatelj odbačen iz Čanka u Ramljane, a s Ljubova preko Kule u Lički Osik. U Štabu 11. ustaško-domobranske divizije stvoren je zaključak da je pokušaj prodora njihove i 392. divizije u Krbavsko polje definitivno propao.⁵⁵

Glavni štab Hrvatske naredio je 12. februara depešom Štabu 11. korpusa da odmah preduzme mjere kako se neprijatelj ne bi utvrdio na liniji Vaganac — Drežnik — Poljanak i tako presjekao vezu 4. korpusu NOVJ s oslobođenim dijelom Like.⁵⁶ Štab 11. korpusa naredio je 35. diviziji da s 1. i 2. brigadom, 13. februara, napadne neprijatelja u rejonu Poljanak — Čatrnja, a s 3. brigadom u Ličkom Petrovom Selu i prinudi ga na povlačenje sa svih zauzetih položaja. Štabu 13. divizije naređeno je da izvrši demonstrativni napad na Ramljane, Babin Potok i Čudin klanac, kako bi olakšala napad 35. diviziji i omogućila 3. brigadi da sve snage upotrebi prema Ličkom Petrovom Selu.

Treća brigada 35. divizije, odmah poslije prijema naređenja, ostavila je manja obezbjeđenja prema Čudinom klancu i prikupila se kod Prijeboja. Energičnim noćnim napadom 12/13. februara ona je uspjela da zauzme Ličko Petrovo Selo, Cesarov kamen i Čelopek, i da ugrozi tako pozadinu jedinica 4. ustaško-domobranske divizije koje su se počele povlačiti prema Vagancu.

Prva brigada, koja je pred zoru 13. februara krenula s linije Kuselj — Korita, u napad na Poljanak i Lisinu, nije zatekla neprijatelja na tim položajima, jer se on noću povukao dijelom u Čatrnju, a dijelom u Plitvice. Brigada je posjela položaje u Poljanku i na Lisini, a dijelom snaga produžila prema Plitvicama, iz kojih je neprijatelj, bez većeg otpora, odstupio preko Bigine Poljane ka Babinom Potoku.

Druga brigada, ojačana artiljerijskim divizionom 8. divizije, organizirala je napad na Čatrnju i otpočela ga

⁵⁵ AVII, k. 59, br. reg. 2/39 i 2/46.

⁵⁶ Zbornik, tom V, knj. 37, dok. br. 121.

u podne. Napad se razvijao uspješno, i neprijatelj je bio prinuđen da se povuče u Drežnik. Tamo su, međutim, neprijatelja prihvatile svježe snage 4. ustaške divizije, koje su pristigle iz Vaganca i prešle u protunapad. Druga brigada nije izdržala taj protunapad, pa se morala povući sa zauzetih položaja u Catrnji. Novi napad 2. brigade na Catrnju, u kojem je učestvovao i 1. bataljon 1. brigade, nastupajući preko Selišta, izveden je uvečer, ali nije donio rezultate. Naše su se jedinice, zatim, povukle od Catrnje i iz Korita ka Rakovici i na Lisinu da bi se pripremile za novi napad narednog jutra. Neprijatelj, međutim, nije sačekao taj napad, već su se rano izjutra, 14. februara, dijelovi 4. ustaško-domobranske divizije povukli u Drežnik, a 1. bojna 13. ustaškog zdruga, željezničko-stražarski bataljon i četa njemačkog lovačkog bataljona odstupili su preko Selišta ka Vodenj dragi i dalje u Saborski. Jedinice 35. divizije nisu iskoristile tu priliku da preduzmu gonjenje neprijatelja koji je odstupao, jer je do toga došlo neočekivano, a naše su snage bile zamorene i nepripremljene za neposrednu brzu akciju.

U trodnevnim 'borbama sjeverno od Plitvičkih jezera, neprijatelj je pretrpio znatne gubitke, nije postigao cilj svoje akcije i bio je primoran da napusti zauzeti teritorij. Prema procjeni Štaba 35. divizije neprijatelj je na njenim odsjecima borbe imao za to vrijeme gubitke od oko 150 izbačenih iz stroja. Na našoj strani najteže gubitke pretrpjela je 2. brigada, uglavnom, zbog doživljenih iznenađenja. Ukupni gubici 35. divizije iznosili su: 30 poginulih, 36 zarobljenih i nestalih, te oko 30 ranjenih. Među poginulima bili su komandant 2. bataljona Aleksa Momčilović, operativni oficir 3. bataljona Dmiatar Pavlica i još desetak starješina. Među ranjenima, pored komandanta i političkog komesara 2. brigade, bilo je još desetak starješina. Dužnost komandanta 2. brigade primio je tada Gojko Trbović, a dužnost političkog komesara Gojko Uzelac. Za popunu 2. brigade upućena su 18. februara 43 borca iz Dopunskog bataljona.

Još prije nego što su borbe oko Catrnje bile dovršene, noću 13/14. februara po naredjenju Štaba 11. kor-

paisà, 3. brigada 35. divizije prebačena je sa sektora Prijeboj — Ličko Petrovo Selo u Uvalicu i Plitvički Ljeskovac, da bi zajedno s 1. brigadom 13. divizije, 14. februara poslije podne, napala neprijatelja u Babinom Potoku. Plan je bio da 3. brigada napadne Gornji Babin Potok sa sjevera, a 1. brigada 13. divizije zapadni dio Gornjeg Babinog Potoka s juga, te da se najprije odsjeka, a zatim zauzmu položaji neprijatelja na Cudinom klancu. Napadu je trebalo da sadjejestvuje saveznička avijacija, a 2. brigada 13. divizije napadom na Ramljane i Potkoren trebalo je da spriječi jaču intervenciju neprijateljevih snaga iz Gadkog polja. Pošto se avijacija nije pojavila, napad je počeo tek u 17 sati. Napadom je rukovodio Stab 13. divizije.⁵⁷

Treća brigada 35. divizije u prvi mrak zauzela je dominantne položaje sjeverno od Gornjeg Babinog Potoka (k. 940) i dio samog Cudinog klanca, ali, pošto je izostao jači pritisak 1. brigade 13. divizije s juga, neprijatelj je uspio da iz Vrhovina prebaci pojačanje na Cudin klanac i zaustavi dalji prodor 3. brigade. U isto vrijeme uslijedila je intervencija ustaških snaga iz Široke Kule prema Ljubovu, a iz Lešća jak protunapad na 2. brigadu 13. divizije, koja je zauzela Ramljane. Zato je Stab 13. divizije odlučio da se napad na Babin Potok obustavi. Treća brigada 35. divizije povukla se u Plitvički Ljeskovac, Uvalicu i Prijeboj, a 1. brigada 13. divizije u Turjanski, odakle je 16. februara premještena u rejon Udbine.

Oko Plitvičkih jezera i izvornog dijela Korane nastupilo je petodnevno zatišje. Neprijatelj je 19. februara pokušao da ugrozi Krbavsko polje ispadima iz doline Une preko Plješevice. Dok je 1. brigada 13. divizije vodila borbu između Udbine i prevoja Kuk, kolona od dva do tri bataljona 373. divizije krenula je iz Nebljusa preko Kamenskog ka Frkašiću, odbacila s tog pravca naše manje terenske jedinice i 1. bataljona 1. brigade 13. divizije, te izbila u Frkašić. Naše pozadinske ustanove oko Korenice i Stab 11. korpusa u Korenici, bili su tim prodorom ozbiljno ugroženi. Po naredjenju Štaba

⁵⁷ Zbornik, tom V, knj. 34, dok. tor. 118.

11. korpusa 3. brigada 35. divizije uputila je odmah u susret neprijatelju dva bataljona, koji su u sadjeystvu sa dva bataljona 13. divizije spriječili tog dana daljnji prodor neprijatelja prema Korenici, a 20. februara, poslije vrlo oštih borbi na liniji Bjelopolje — Grabušić, prisilili ga na povlačenje preko Frkašića i Kamenskog u polaznu bazu.

*Napad na neprijatelja u Babinom Potoku i na
Čudinom klanu (24. i 25. februara)*

Bez obzira na čitav niz negativnih iskustava s napadima na sektor Vrhovine — Babin Potok, Glavni štab Hrvatske i dalje je od Štaba 11. korpusa tražio da vlastitim snagama, odnosno dijelom svojih nevezanih snaga oslobodi taj sektor. Depešom od 17. februara Stabu 11. korpusa javljeno je da će jedna brigada 8. divizije preuzeti obranu linije Ličko Petrovo Selo — Vaganac, te da 35. divizija treba s jednom brigadom da kontrolira sektor Plitvičkih jezera, a ostale njene snage da mogu biti povučene s Korduna u Liku i, eventualno, upotrijebljene za napad na Babin Potok.⁵⁸ Na osnovu tog prijedloga, Stab 11. korpusa odlučio je da s 35. divizijom (bez jedne brigade) i jednom brigadom 13. divizije, napadne 24. februara neprijatelja u rejonu Vrhovine, Babin Potok, Cudin klanac. Prema zapovjesti Štaba 11. korpusa, 35. divizija dobila je zadatak da uništi neprijatelja na Oudinom klanu i u Babinom Potoku, te da izbije na liniju kosa Perušić (k. 913) — Metla (k. 911) i spriječi eventualni pokušaj neprijatelja da protunapadom iz Vrhovine povрати Babin Potok. Trinaesta divizija trebalo je da s jednom brigadom napadne Crnu Vlast i zauzme je, vezujući tako neprijateljeve snage u Vrhovinama, jednu brigadu da dà u rezervu Korpusu, a s jednom da ostane na položajima prema ustaškim snagama u Gospiću, Širokoj Kuli, Perušiću i Lešću. Na traženje Štaba 11. korpusa obezbjeđeno je dejstvo i jedne briga-

⁵⁸ AVII, k. 119/10, br. reg. 1/2.

de 3. divizije, koja bi akcijom protiv posade u Dabru vezivala dio snaga 392. legionarske divizije za položaje sjeverno od Gackog polja. Zapovjest je određivala da se u drugoj etapi operacije, ako se ona bude uspješno odvijala, pristupi oslobođenju i Vrhovina.⁵⁹

Neprijatelj je tada na položajima od Vrhovina do Cudinog klanca imao 4. ustašku bojnu 11. divizije (raniji 19. bojna 4. ustaškog zdruga), 1. bojna 18. ustaškog zdruga, dva bataljona 847. puka 392. divizije i još neke jedinice za podršku. Najbolje su bili utvrđeni rejon Vrhovina, kosa Perušić i Cudin klanac, gdje su bili iskopani natkriveni rovovi punog profila, te postavljene žičane i minske prepreke.

Štab 35. divizije odlučio je da za napad na Cudin klanac i Gornji Babin Potok upotrebi 2. i 3. brigadu, a za napad na Donji Babin Potok (kosu Perušić) dva bataljona 1. brigade. Sve pripreme za napad i za sadjeystvo artiljerije bile su brižljivo izvršene. Druga brigada, pošto je 19. februara prebačena iz rejonu Rakovice u rejon Korenice, trebalo je da krene u napad na Gornji Babin Potok s juga, a 3. brigada s istoka i sjevera.

Napad je počeo po planu 24. februara u 15 sati, poslije kratke artiljerijske pripreme. Jedinice 35. divizije ostvarile su već u toku prvih sati borbe značajan uspjeh na svim pravcima. Bataljoni 1. brigade, u snažnom naletu, potpuno su ovladali kosom Perušić i izbili na cestu Vrhovine — Babin Potok. Treća i 2. brigada zauzele su na juriš Cudin klanac i istočni dio Gornjeg Babinog Potoka, ah se neprijatelj održao u Borića-Selištu i na Metli. Druga brigada 13. divizije ovladala je prilazima Crnoj Vlasti, ali nije uspjela da zauzme selo, pa je neprijatelj iz Vrhovina preko Crne Vlasti, upućivao pojačanja na Metlu. Noću je borba vođena s promjenljivim uspjehom, pa su pojedini položaji zauzimani i gubljeni više puta. Mada je jedna inženjerijska grupa 2. brigade 13. divizije izvršila zapriječavanje ceste Zalužnica — Vrhovine, 2. bojna 18. ustaškog zdruga i artiljerijska pojačanja iz Otočca, predvođeni tenkovima.

⁵⁹ Mitar Đurišić, isto.

uspjeli su da noću stignu u Vrhovine, te da pred zoru oštrim protunapadom povrate kosu Perušić i odbace 2. brigadu 13. divizije od Crne Vlasti. Stab 11. korpusa odlučio je tada da sve jedinice izvuče iz borbe prije nego što se sasvim razdani, kako bi se izbjegli veći gubici.⁶⁰ i I i

Povlačenje je izvršeno bez teškoća. Čim je svanulo, naša avijacija izvršila je nekoliko naleta na Babin Potok i Vrhovine. Neprijatelj nije ni pokušao da napada zaštitnice naših jedinica u povlačenju. Treća brigada 35. divizije, koja je bila najviše zamorena i imala najveće gubitke, povučena je poslije borbe u Grabušić na odmor, 1. brigada zadržana je u rejonu Plitvičkih jezera, a 2. brigada rasporedila se na prostor južno od jezera, s obezbjeđenjima prema Babinom Potoku. Druga brigada 13. divizije povučena je u Turjanski.

⁶⁰ Zbornik, tom V, knj. 3D, dok. br. 33.

J E D I N I C A	L j u d s t v o										P j e š a d i j s k o										N a o r u ž a			2J a i err 5			
	P o s p i s k u					N a l i c u															A r t i l j e r i j s k o						
	3	4	5	6	6a	7	8	9	10	10a	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23				
1.	2	3	4	5	6	6a	7	8	9	10	10a	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23			
	g t a b i j e d i n i c e p r i S t a b u	59	192	124	241		56	18	118	217		1833	160	3					89		2						
			1	5	43	45		1	5	40	45	8598	14006	750					754	255	2300						
	2. Artiljerijski divizion 11. korpusa ⁴	9	19	41	181		7	18	33	157		141	18	7					20					3			
												4782	2158	2630					202	78				220			
3.		126	383	624	2584		113	320	537	2024		1463	727	122		19	4	15	315		23		6				
			2	2	33			2	2	32		68959	58108	61355		16000	38	525	3121	2983	24000		383				
4.		189	316	616	1911		149	236	470	1166		1069	422	80	3	14	2	13	228		23		6				
			8	25	177			7	20	134		58909	40263	58883	120	13100	58	267	2617	1882	18588		315				
5.	43. divizija	84	382	502	2115	74	68	191	360	1469		1366	419	97		10	6	6	420		5		4				
			3	6	53			3	6	51		74137	55496	38805		7880	167	167	3102	2238	2570		431				
6.	Ljudstvo po centrima za obuku 35. divizije	4	5	2	82		4	5	2	82		69	7	2					2								
					5					5		2474	579	570					11	55							
7.	Ljudstvo po centrima za obuku 43. divizije	2	5	11	128		2	5	11	128		151	14	2					20								
					40					40		5573	1910	580					168	12							
			1029	1920	7242			793	1531	5212		4447	1767	313	3	43	12	34	1094		54		16	3			
		473	14	38	35	119	399	13	33	302	45	223432	172510	163570	120	36980	242	959	10275	7503	7503		1129	220			
Politkomesar :																											

PREGLED BROJNOG STANJA I NAORUŽANJA

Naoružanja																Oklop, vozila				Inženjersko						Za vezu																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																								
0				Artiljerijsko								Protiv, oklop.				Protuavions.				Tenkova																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																														

FEBRUARA 1945. GODINE.

Op. vozila		Inženjersko							Za vezu							Vozila							Stoka						Primjedba	
Srednjih (do 30t)	Preko 30t	Automobila	Pontona	Eksploziva	Korde	Nagaznih mina	Sondiranje	Aparat za pronalaženje mina	Radio stanica	Telef. centrala	Telefona	Kabela km	Optičkih aparata	Signal, pištolja	Radiofona	Kamiona	Autobusa	Sanitet, automobila	Putničkih automobila	Motocikla	1 Bicikla	1 j Kola	1 Kareta	Jahaćih	W o n j a	Teglećih	Mazgi	; Magaraca		
37	39																													40
					30	7			4	2	22	23	3											15		2	3			
										1	12	16		5										6		52	2			
				200	500	70		2	6	9	49	65		15	7				1	1				25	94	57	58			
				80		52			6	6	36	70		250								24	12	27	83	73	10	3		
				195	324	49			9	7	52	405	9	5	2							10		10	12	56	15	35		
														60																
				475	404	178		2	25	25	172	2145	12	36	9					1	1		57	12	83	189	240	88	38	

BODA NARODU!

Komandant: